

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.: 81'1-115:39=135.1=161.1=112.2 (043)

HÎRBU STELLA

**STRUCTURI COMPARATIVE CU ELEMENTUL „CA”
ÎN LIMBILE ROMÂNĂ, RUSĂ și GERMANĂ
(studiu contrastiv-tipologic și etnolingvistic)**

**621.01. LINGVISTICĂ GENERALĂ; FILOSOFIA LIMBAJULUI;
PSIHOLINGVISTICĂ; LINGVISTICĂ INFORMATIZATĂ**

Rezumatul tezei de doctor în filologie

CHIȘINĂU, 2023

Teză a fost elaborată în cadrul Departamentului Lingvistică Română și Știință Literară al Universității de Stat din Moldova

Conducător științific: CONDREA Iraida, doctor habilitat în filologie, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova

Referenți oficiali:

MINCU Eugenia, doctor habilitat în filologie, conferențiar universitar, Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al USM

GURANDA Elvira, doctor în filologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți

Membri ai Consiliului științific specializat:

SAVIN-ZGARDAN Angela, Președinte al CȘS, doctor habilitat în filologie, conferențiar universitar, Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al USM

MANOLII Adela, Secretar științific al CȘS, doctor în filologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova

DRUȚĂ Inga, membru al CȘS, doctor habilitat în filologie, conferențiar cercetător, Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al USM

VERDEȘ Tatiana, membru al CȘS, doctor în filologie, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

COSMESCU Alexandru, membru al CȘS, doctor în filologie, cercetător, Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al USM

Susținerea va avea loc pe data de **7 decembrie 2023**, ora **15:00** în ședința Consiliului științific specializat D 621.01-23-83 din cadrul Universității de Stat din Moldova, str. Alexei Mateevici 60, blocul III, sala 434.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Centrală Universității de Stat din Moldova și pe pagina web a ANACEC (www.cnaa.md).

Rezumatul tezei de doctor a fost expediat pe data de 3 noiembrie 2023.

Secretar științific

al consiliului științific specializat:

dr., conf. univ.

MANOLII Adela

Conducător științific:

dr. hab., prof. univ.

CONDREA Iraida

Autor:

HÎRBU Stella

© Hirbu Stella, 2023

CUPRINS:

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII	4
CONȚINUTUL TEZEI.....	7
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	24
BIBLIOGRAFIE	28
LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI.....	30
ADNOTARE	32
АННОТАЦИЯ	33
ANNOTATION	34

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța problemei abordate este determinată de rolul sporit al factorilor culturali în lingvistica contemporană. Odată cu globalizarea, când aceleași modele și concepții culturale sunt difuzate în întreaga lume prin intermediul proiectelor de televiziune, filmelor, muzicii, cărților etc., a apărut, pe de o parte, pericolul uniformizării mentale atât a unor categorii de indivizi în parte, cât și a unor națiuni întregi, ceea ce poate conduce la pierderi spirituale și morale ireparabile pentru întreaga omenire. Pe de altă parte, Uniunea Europeană se definește printr-un mozaic lingvistic de culturi, tradiții, obiceiuri și religii, care formează o comunitate de cetățeni europeni uniți prin diversitate în jurul unor valori fundamentale comune. În noul context istoric și geopolitic, interesul națiunilor pentru cultura lor specifică, pentru imaginea lor în lume, precum și pentru studiile interculturale, din perspectivele contrastiv-tipologică și etnolingvistică, este pretutindeni în creștere. Luând în considerare vectorul european al Republicii Moldova, cercetarea de față este extrem de actuală și foarte importantă.

În ultimele decenii, abordările lingvistice au fost marcate de tranziția la o nouă paradigmă de cunoaștere a limbii – cea antropologică, conform căreia *limba* nu mai este tratată ca sistem static de semne, ci, mai degrabă, ca mijloc de comunicare, ea fiind o reflecție asupra lumii, o componentă integrantă și purtătoare a culturii grupului etnic care o utilizează. În acest sens, factorul uman în limbă, precum și corelația și interacțiunea dintre limbă și cultură, mentalitate și gândire se plasează în prim-plan, iar limba, considerată drept cod care reflectă realitatea și o interpretează dintr-o perspectivă etnoculturală, reprezintă una dintre cele mai actuale probleme în lingvistica contemporană și în științele conexe.

Cercetările etnolingvistice realizate până în prezent demonstrează că fiecare comunitate există prin limba și cultura proprie. Corelația dintre limbă și cultură este demonstrată elocvent de domeniul frazeologiei și, în acest sens, sunt exemplificate atât aspectele universale, cât și specificul cultural al entităților lingvistice prin abordarea unor structuri comparative (SC) cu elementul „ca” în limbile română, rusă și germană, cu referire la descrierea aspectului exterior al omului. Ținem să argumentăm printr-un comentariu etnolingvistic universalitatea și specificitatea structurilor comparative în cauză, care sunt generate și configurate în funcție de factorii extralingvistici, precum amplasarea geografică, clima, condițiile naturale, istorie, aspectele sociale sau politice, relațiile economice și valorile culturale, structura socială, credința, tradițiile, modul de viață etc., care sunt unici sau comuni pentru identitatea culturilor supuse analizei.

Din timpuri străvechi, *comparația* deține un loc special în formarea imaginii lingvistice asupra lumii, deoarece esența sa se înrădăcește în capacitatea ființei umane de a compara și de a contrapune fenomenele experienței mentale și ale percepției obiective. Structurile comparative stabile reprezintă un material important pentru înțelegerea mecanismelor de cunoaștere umană a lumii și, respectiv, se numără printre universalitățile lingvistice care, practic, se regăsesc în orice limbă. Ca fenomen cu multiple valențe, *comparația* reprezintă obiectul de studiu al unui număr variat de științe, precum filozofia, logica, psihologia, lingvistica etc. În lingvistica modernă, *comparația* acționează ca un mijloc utilizat pentru transpunerea culturii în entități lingvistice; ca o formațiune lingvoconceptuală care are un statut cognitiv și participă activ la exprimarea viziunii lingvistice asupra lumii; ca o metodă de cunoaștere a lumii și o modalitate de a consolida această cunoaștere în cultură.

În contextul celor expuse, relevanța studiului de față poate fi justificată prin necesitatea de a cunoaște SC cu elementul „ca” dintr-o perspectivă etnolingvistică. Unitățile lexicale în cauză servesc ca instrumente pentru înțelegerea empirică a realității obiective și, în același timp, pentru evaluarea acestora prin intermediul imaginilor-etalon, contribuind la formarea viziunii lingvistice asupra lumii, care reprezintă un răspuns la nevoile practice ale indivizilor, oferindu-le o bază cognitivă esențială, pentru a se adapta la mediul lor înconjurător. Prin urmare, aspectele nuanțate anterior subliniază, fără îndoială, relevanța investigațiilor în acest domeniu.

Preocupările constante ale cercetătorilor au condus la apariția numeroaselor studii care abordează *comparația* drept element al imaginii etnolingvistice asupra lumii, relevând influența culturii și a gândirii asupra structurii și semanticii unităților comparative.

În lingvistica modernă, cele mai semnificative contribuții la studierea noțiunii de *comparație* le-au adus o serie de lingviști renumiți, somități ale secolelor XX și XXI. În frazeologia limbii române se face referire la cercetările și monografiile lui Th. Hristea, N. Corlăteanu, I. Coteanu, C. Munteanu, I. Condrea, L. Zbanț, V. Molea, A. Savin-Zgardan, I. Melniciuc, Gh. Colțun ș.a. O serie de interpretări frazeografice, lucrări și dicționare ce conțin atât expresii frazeologice, idiomuri, cât și structuri comparative stabile, au fost realizate de autori C. Boroianu, A. Dobrescu, St. Dumitrăcel, Gh. Bolocan, V. Ilincaș ș.a. În lingvistica rusă, structurile comparative ca unități frazeologice au fost și rămân a fi subiectul de cercetare al unor lingviști precum V.V. Vinogradov, V. M. Ogoltsev, M. I. Cheremisina, V.A. Maslova, V.N. Telia, V.O. Nazarean, E.T. Cherkasova, L.A. Lebedeva și alții. Printre cercetătorii occidentali cu renume în domeniul respectiv pot fi nominalizați lingviștii K. Lerner, V. Kuppermann, K. Herberman. În domeniul frazeologiei germane, preocupări constante ce țin de *comparație* din perspectiva frazeologiei, la nivel structural-tipologic, semantic, funcțional, au manifestat cercetătorii lingviști R. Eckert, K. Günther, W. Fleischer, H. Burger și W. Eismann.

Scopul și obiectivele tezei. Această lucrare se axează pe analiza contrastiv-tipologică și etnolingvistică a structurilor comparative cu elementul „ca” în limbile română, rusă și germană. Scopul rezidă în identificarea valorilor semantice și a rolului structurilor comparative stabile în modelarea viziunii lingvistice asupra lumii, precum și relevarea atât a trăsăturilor comune, cât și a particularităților etnolingvistice în exprimarea relațiilor comparative referitoare la aspectul exterior al omului, în cele trei sisteme lingvistice. Prin urmare, atingerea scopului presupune parcurgerea unei serii de **obiective**, dintre care menționăm următoarele:

1. Studiul celor mai semnificative lucrări teoretice consacrate problemei interacțiunii dintre *limbă, cultură, tabloul lingvistic al lumii* etc., rezumând astfel cele mai importante rezultate ale cercetărilor teoretice privind *comparația* drept categorie filozofică, logică și lexico-semantică.
2. Selectarea materialului factual pentru formarea unui corpus reprezentativ de SC în limbile română, rusă și germană prin excerptare dintr-o varietate de surse: dicționare monolingve și bilingve; dicționare frazeologice; platforme și corpusuri digitale de referință pentru limbi.
3. Descrierea naturii logice și lingvistice a *comparației*, precum și justificarea abordării antropocentrice și, în special, etnolingvistice a studiului asupra SC.

4. Analiza SC drept unități polilexicale stabile figurative din perspectivă motivațională identificând legăturile semantic motivate care afectează modul în care SC funcționează în discursul curent, precum și adevărata etimologie și dezvoltare istorică a acestora.
5. Identificarea funcției cumulative a structurilor comparative care fixează cunoștințele și experiența vorbitorilor nativi, codificând și conservând informațiile de ordin cultural.
6. Analiza semantică a componentei figurative a SC cu elementul „ca” și a uzualității acestora în limbile română, rusă și germană privind descrierea aspectului exterior al omului.

Noutatea științifică a lucrării constă în faptul că pentru prima dată a fost efectuată o analiză a structurilor comparative stabile în trei sisteme lingvistice (român, rus și german) prin combinarea unei varietăți de aspecte etnolingvistice, cognitive, semantice și lexicale, care a scos în evidență aspecte comune, precum și conținutul pregnant etnolingvistic al acestora, legătura cu mentalitatea, cultura, istoria și modul de viață al celor trei culturi. Confruntarea planurilor de exprimare și de conținut ale SCS a condiționat identificarea preferințelor tematice și percepția mai profundă a tabloului lingvistic a lumii din perspectiva limbilor română, rusă și germană.

Ipoteza de cercetare. În cadrul studiului s-au luat în considerare următoarele ipoteze:

- *Structurile comparative cu elementul „ca”* în limbile română, rusă și germană constituie expresii stabile și corespund, din punct de vedere structural, formulei canonice de comparație logică cu trei componente: *comparat – bază a comparației – comparant*, introdusă de unul dintre elementele comparative (în limba română – „ca”, „precum”; în limba rusă – «как», «будто», «словно»; în germană – „wie”, „so wie”).
- *Structurile comparative cu elementul „ca”*, drept unități frazeologice, se caracterizează prin reproductibilitatea, unitatea semantică, coerența dintre elementele logice ale componentelor lor, stabilitatea structurală și expresivitatea
- Analiza semantică a structurilor comparative permite relevarea atât a preferințelor tematice și a particularităților privind dezvoltarea istorică a trei etnoculturi supuse studiului, cât și a direcțiilor asociațiilor figurative ale acestora.
- *Comparantul* determină semantica structurilor comparative, în general, și reflectă, atât universalitatea, cât și specificul etnocultural al unităților comparative stabile.

Metodologia cercetării. În procesul de elaborare a tezei, pornind de la soluțiile orientate spre realizarea obiectivelor, s-a recurs la un spectru vast de metode, printre care se înscriu atât metode științifice generale de cercetare, cât și metode specifice de investigare a subiectului abordat: ipoteza, observația, selecția dirijată, sistematizarea, comparația, analiza descriptivă, analiza de conținut calitativă și cantitativă/statistică, analiza contextuală, sinteza, inducția și deducția.

Analiza a fost realizată în baza unui corpus semnificativ de 407 structuri comparative stabile cu elementul „ca” în limbile română, rusă, germană, înregistrate în diverse surse: dicționare monolingve și bilingve; dicționare frazeologice; corpusul computațional de referință pentru limba română contemporană (<https://corola.racai.ro>); corpusul digital național al limbii ruse (<https://ruscorpora.ru/>); corpusul digital național al limbii germane (<https://www.dwds.de/>). Analiza de conținut cantitativă a evidențiat o structură destul de echilibrată a corpusului în cele trei limbi (română – 32.4%, rusă – 36.6%, germană – 31,0%).

Importanța teoretică. Semnificația teoretică a lucrării constă în faptul că rezultatele obținute vor contribui la completarea cunoștințelor existente privind particularitățile lexico-semantice și etnolingvistice ale structurilor comparative stabile în limbile română, rusă și germană.

Valoarea aplicativă. Având caracter interdisciplinar, rezultatele lucrării vor putea fi utilizate în lexicografie, la cursurile și orele practice de predare a limbilor rusă, română și germană, lingvistică generală, culturologie și etnolingvistică, la cursurile speciale de lingvistică contrastiv-tipologică, precum și în cadrul cursurilor de traducere și interpretare a textelor.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele științifice au fost expuse în comunicările prezentate în cadrul conferințelor științifice naționale și internaționale axate pe problematica în cauză și implementate în cadrul cursurilor universitare: „Istoria culturii și civilizația germană”, „Limba germană B 1 - 4” „Limba germană și comunicare de specialitate I / II” care contribuie la formarea și dezvoltarea competențelor socio-culturale. Tema abordată se regăsește în 15 publicații ale autoarei.

Cuvinte-cheie: limbă, cultură, tablou lingvistic al lumii, concept, context cultural, notație culturală, motivație semantică, etnolingvistică, comparație, structuri comparative stabile, comparat, baza comparației, comparant, imagine-etalon.

CONȚINUTUL TEZEI

Lucrarea înglobează elementele specifice unei teze de doctor și cuprinde, respectiv, adnotările în limbile română, rusă și engleză, lista abrevierilor, introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 408 titluri, 165 pagini text de bază, 24 de figuri, 28 de tabele, declarația privind asumarea răspunderii și CV-ul autorului

În capitolul I, ***Fundamente teoretice și perspective etnolingvistice în cercetarea unităților de limbă***, sunt expuse cele mai importante concepte teoretice puse la baza cercetării. În acest capitol este tratată una dintre problemele centrale ale lingvisticii moderne – corelația și interacțiunea dintre *limbă*, *gândire* și *cultură*.

Conceptul de *cultură* a fost și continuă să fie subiectul numeroaselor încercări de definire în diverse domenii științifice, precum filozofia, sociologia, antropologia, literatura și studiile culturale. În acest sens, s-au dezvoltat două perspective fundamentale asupra culturii: *conceptul umanist* al culturii și *conceptul antropologic* al acesteia.

Perspectiva umanistă a culturii se referă la patrimoniul cultural ca model de rafinament, cu o extindere către colecția exclusivă de opere de artă ale unei comunități în domenii precum literatura, arte plastice și muzică. etc. În schimb, *perspectiva antropologică* a culturii se concentrează asupra modului general de viață al unei comunități. Acest concept cuprinde totalitatea modelelor tradiționale de viață, fie explicate, fie implicite, care pot funcționa ca orientări pentru comportamentul membrilor comunității etnoculturale.

Cercetătorul olandez G. Hofstede [18], relevă faptul că acest concept este un tip de „programare colectivă a minții umane”; *cultura* este un sistem de programe mentale pe care indivizii le dobândesc de-a lungul vieții, în timp ce trăiesc într-un anumit mediu sociocultural. *Cultura* este, așadar, programarea colectivă a spiritului, prin care membrii unui grup sau ai unei categorii de oameni se disting unii de alții. În sens antropologic, *cultura* este abordată în corelație cu limba/limbajul și subiectul vorbitor, astfel, din această perspectivă, limba este considerată „oglină a culturii”. Aceasta abordare implică cercetarea limbii din perspectiva

activității cognitive a subiectului vorbitor, în contextul conceptualizării și percepției realității. Prin urmare, legătura dintre *limbă* și *cultură*, având omul ca subiect al percepției și cunoașterii, este reevaluată. În sens larg, *cultura* desemnează tot ceea ce este creat de către om în contrast cu natura, constând dintr-un ansamblu de limbaje, simboluri și semnificații integrate într-un complex proces de comunicare.

În opinia cercetătoarei Julia House, există patru niveluri analitice diferențiate cu privire la modul în care a fost caracterizată cultura [15, pp 13-28]: *primul nivel* este cel general-uman. Pe acest palier ființele umane se deosebesc de animale, fiind capabile de reflecție și apte să-și modeleze și să-și schimbe în mod creativ mediul înconjurător. *Cel de-al doilea nivel* este cel sociocultural și național, cultura fiind forța unificatoare, obligatorie, care permite ființelor umane să se poziționeze față de sistemele de guvernare, domeniile de activitate, credințele religioase și valorile în care se exprimă gândirea umană. *Al treilea nivel* corespunde celui de-al doilea nivel, dar cuprinde diferite subgrupuri sociale și naționale, în funcție de regiunea geografică, clasa socială, vârstă, sex, activitate profesională etc. *Al patrulea nivel* constituie nivelul personal, individual, care se referă la orientările de gândire și de acțiune ale individului.

În funcție de aceste niveluri diferite, care integrează viziunile umane, sociale și individuale ale culturii, conceptul *cultură* a fost definit în diverse moduri, însă definiția lui Wh. Goodenough, este mai complexă – *cultura* nu este un fenomen material; ea nu constă în lucruri, oameni, comportamente sau emoții; ea este, mai degrabă, o organizare a acestor lucruri și reprezintă forme fixate în conștiința umană, modelul lor de percepție, de relaționare și de interpretare a acestora în mod diferit [14, p.36]. Aceste definiții evidențiază aspectele semnificative și recurente ale culturii: cel *cognitiv*, care ghidează și monitorizează acțiunile umane, și cel *social*, care subliniază trăsăturile tradiționale împărtășite de membrii unei societăți.

În contextul cercetărilor referitoare la corelația dintre *limbă* și *cultură*, lingvistica integrală a lui E. Coșeriu are un rol esențial, fiind pista de reflecție și de referință de unde pornesc studiile privind *limba* ca element al culturii, cu toate aspectele ce derivă din aceasta: *limba*, în strânsă corelație cu *mentalitatea*, *gândirea umană* și *cultura națională* [6, p.9].

Un loc aparte în conținutul capitoului revine dezbaterii subiectelor ce țin de *tabloul lumii* (TL) cu trecerea la *tabloul lingvistic al lumii* (TLL) ca expresie a valorilor naționale. Fiecare limbă are o perspectivă distinctă asupra lumii, reflectată în structurile semantice ale acesteia. Ideea a fost promovată inițial de lingvistul W. von Humboldt și dezvoltată ulterior de alți cercetători, inclusiv E. Sapir și B. L. Whorf. Ideea centrală humboldtiană, potrivit căreia forțele limbii materne sunt recunoscutibile în toate producțiile culturale ale unei națiuni, a dat naștere *teoriei câmpurilor semantice* în jurul căreia s-a dezvoltat semantica funcțională modernă, demonstrată de J. Trier, S. Ullmann, K. Baldinger, B. Pottier. Potrivit cadrului teoretic humboldtian, cuvintele unei limbi determină, prin segmentarea și prin relațiile lor reciproce, posibilitățile de stabilire a unei imagini asupra lumii. [19, p. 21]. Ideea dată s-a conturat mai clar în secolul XX, în special în cadrul așa-numitei „ipoteze a relativității lingvistice” formulată de americanii E. Sapir și B. L. Whorf. Această ipoteză se bazează pe afirmația că oamenii, prin prisma limbii lor materne, văd lumea în mod diferit [26, p. 174].

Lingvistul Gh. Popa, abordând problematica ce ține de TLL, ia în considerare disputa dintre *verbaști* și *averbaști*. Conform concepției verbaliste, există un tablou unic al lumii, iar discuția despre *tabloul lumii* creat prin intermediul limbii, pur și simplu, nu are sens,

întrucât procesele cognitive sunt universale pentru toți vorbitorii. Așadar, verbalisții pornesc de la ideea că gândirea se desfășoară doar în forme verbale, chiar dacă aceasta atinge o cotă maximă de abstractizare. Averbaliștii se situează pe o poziție diametral opusă, considerând conceptul TLL drept conceptul de bază al lingviculturologiei. Deci realitatea înconjurătoare este reflectată în funcție de respectivul *tablou lingvistic al lumii*. Luând în considerare aceste observații, Gh. Popa pornește de la reperul că principiul de bază al teoriei despre *tabloul lingvistic al lumii* constă în „caracterul invariabil al categoriilor cognitive” și în „caracterul variabil al categoriilor de limbă.” Astfel, cercetătorul afirmă că „acest lucru ar însemna că există atâtea viziuni câte limbi există pe fața globului pământesc” [9, p. 331]. Iar prin cunoașterea mai multor limbi, ni se lărgeste universul cultural. În această ordine de idei, savantul E. Coșeriu, conștient de existența viziunii lingvistice asupra lumii, a semnalat distincțiile cu privire la perceperea diferită a lumii de către diverse comunități, înțelegând prin *tabloul lingvistic al lumii* „o sistematizare completă, precisă, a „conținutului” limbii respective” [6, p.38].

Tabloul lumii ca „un mozaic” este alcătuit din concepte și conexiuni între acestea, de aceea, adesea, este numit *tabloul conceptual al lumii* (TCL) [27, p. 56]. Fiind baza TL, *conceptul* provine inițial din filozofie și logică, fiind transformat considerabil în cel mai important obiect de studiu în lingvistica cognitivă. Cercetătorii furnizează diverse definiții ale *conceptului*, evidențiind complexitatea și diversitatea sa. Prin sintetizarea perspectivelor lor, *conceptul* poate fi perceput ca rezultat al generalizării mentale a unui ansamblu de obiecte sau fenomene particulare prin excluderea trăsăturilor neesențiale și identificarea legăturilor și a caracteristicilor fundamentale ale acestor obiecte și fenomene.

Cercetătorul Iu. Stepanov distinge trei „straturi” ale conceptului: 1) trăsătura topică principală; 2) trăsătura istorică suplimentară, „pasivă”; 3) forma internă. Potrivit cercetătorului, un concept este un sistem de noțiuni, percepții, evaluări, asociații, emoții, simpatii și antipatii; un fel de „cheag al culturii” în conștiința umană, funcționând ca un cheie de acces al culturii în lumea mentală a individului. În același timp, *conceptul* este și un instrument prin intermediul căruia individul intră în contact cu o anumită cultură și, în unele cazuri, poate chiar să o afecteze [25, p. 43].

V.A. Maslova interpretează *conceptul* drept o formațiune mentală, specific națională al cărei plan de conținut reprezintă totalitatea cunoștințelor despre un anumit obiect, iar planul de exprimare – totalitatea mijloacelor lingvistice (lexicale, frazeologice, paremiologice etc. [23, p. 27]. În consecință, sistemul conceptual al unui individ este legat, în mod inevitabil, de apartenența sa la o anumită comunitate culturală. Această corelație este exprimată prin termenul *concept etnolingvistic*, care, în viziunea unor cercetători, este definit drept „canalul prin intermediul căruia putem pătrunde în stratul cultural și istoric al complexului lingvamental” [22, p.12].

În partea finală a primului capitol sunt puse în discuție probleme raportate la reprezentarea lingvistică a informației de ordin cultural, deci, a *dimensiunilor culturale*. Luând în considerare viziunile mai multor cercetători, susținem că dimensiunile culturale pot fi reprezentate în diverse moduri prin unitățile nominative ale limbii, deci prin:

- *Însemne culturale (mămăligă, zeamă, Paște etc.)* definite ca fiind modul în care cultura este reprezentată în lexeme, locuțiuni și expresii frazeologice, care denotă realități idioetnice, de exemplu: *a mesteca vorba ca făcălețul mămăliga* cu semnificația „a vorbi fără șir”, „a îndruga verzi și uscate”.

- *Contexte culturale* care reprezintă un ansamblu de trăsături distinctive precum factorii și valorile naționale, etnice, religioase, lingvistice sau de altă natură socioeconomică, a căror unitate integrală constituie baza unei anumite culturi.
- *Concepte culturale* (denumiri abstracte: *soartă, voință, împărțășire, patrie* etc. sau simboluri *lupul* – „lăcomia” sau „foamea”) interpretate drept unități fundamentale ale tabloului lumii, care au o semnificație existențială atât pentru elementul lingvistic, cât și pentru comunitatea lingvistică și culturală în ansamblu.
- *Conotații culturale* care reprezintă, în viziunile lingviștilor, interpretări ale aspectelor denotative sau figurative ale semnificației în categoriile culturii, cum ar fi stereotipurile, simbolurile, etaloanele și alte însemne ale culturii naționale și universale stăpânite de vorbitorii nativi ai unei anumite limbi.

Însemnele culturii și contextul cultural sunt intrinsec legate de semnificația denotativă, în timp ce *conceptele culturale* și *simbolurile* sunt elemente localizate în sfera semnificației conotative [17, p. 57-69].

În contextul celor expuse, remarcăm faptul că viziunea asupra lumii a fiecărei națiuni se bazează pe propriul sistem de conotații culturale, stereotipuri sociale, simboluri și scheme cognitive, deoarece conștiința umană este întotdeauna condiționată etnic, ce poate conduce la probleme generate de interferențe interculturale. În acest sens, ne raliem la poziția cercetătoarei L. Zbanț, care subliniază că interpretarea dimensiunilor culturale codificate este strâns legată de o societate concretă, căpătând efecte neașteptate, originale în extensii spre alte culturi și societăți [11, p.383]. Informațiile de ordin cultural conservate în unități lingvistice stabile exprimă valori cognitive, pe care cultura dată le-a acumulat la o etapă specifică de dezvoltare, întrucât, după cum afirmă lingvistul E. Coșeriu, limbajul este influențat și modelat de toate aspectele vieții umane, inclusiv de evoluția gândirii, de schimbările politice și sociale, de dezvoltarea artei și a civilizației. Acest lucru subliniază faptul că limba nu există în izolare, ci este strâns legată de contextul și mediul în care este folosită [4, p. 58].

Capitolul II, ***Comparația – categorie filozofică, logică și lexico-semantică***, este consacrat examinării categoriei comparației ca metodă de cunoaștere empirică, precum și a naturii lingvistice și logico-semantice a comparației.

Potrivit Dicționarului de filozofie și bioetică, „COMPARAȚIA este un procedeu în cunoaștere; operație logică în al cărei rezultat se evidențiază trăsăturile asemănătoare și neasemănătoare ale obiectelor și fenomenelor. Comparația este o premisă a generalizării, trecerii de la singular la general” [28].

În filozofie și logică, *comparația* este definită tradițional drept operație cognitivă, care, prin intermediul unui criteriu fixat – baza comparației – stabilește asemănarea sau variabilitatea obiectelor pe calea confruntării acestora. O analiză a literaturii de specialitate servește drept temei să se afirme că istoria studiului *comparației* se trage tocmai din lucrările gânditorilor indieni antici, care examinau *comparația* de pe poziție filozofică, și, numai parțial, îi acordau atenție aspectului logic al comparației. În filologia sanscrită poate fi identificată o clasificare destul de avansată a figurilor bazate pe asemănare. Lucrări asemănătoare, după conținut, pot fi găsite și la filozoful grec antic Quintilian. Totuși, se pare că pentru prima dată *comparația*, ca metodă de cunoaștere, a fost studiată detaliat de către Aristotel, care a lansat presupunerea că însăși materia nu poate fi cunoscută. Conținutul firească, după Aristotel, îl cunoaștem comparând diverse calități modificate

în fiecare categorie în parte: „Toate lucrurile însă au proprietăți ce corespund reciproc și formează o unitate prin analogie” [1, p. 532].

Importanța *comparației* ca și categorie epistemologică cu expresie lingvistică este remarcată de mulți cercetători, care o interpretează ca fiind una dintre modalitățile de percepere a lumii, considerând că această categorie reprezintă esența cunoașterii.

Din punctul de vedere al logicii, *comparația* constă în stabilirea asemănării și diferenței dintre obiectele și fenomenele realității. Astfel, alături de *sinteză*, *analiză*, *abstractizare*, *generalizare*, *comparația* reprezintă principala metodă logică de formare a noilor concepte.

Depășind faza discuțiilor asupra *comparației* de pe pozițiile filozofică și logică, conform cărora aceasta reprezintă o operație cognitivă prin care se stabilește asemănarea sau variabilitatea obiectelor pe calea confruntării acestora, sunt prezentate aspecte ce asociază *comparația* cu conștiința umană prin calitatea anticipativă a rațiunii. Printr-o sinteză ulterioară a opiniilor cercetătorilor se constată că prin *comparație* pot fi depistate atât identitatea, cât și asemănarea și diferența. Prin urmare, metodele de cunoaștere devin cu atât mai clare, cu cât comparația intră organic în toate activitățile practice ale oamenilor.

Natura lingvistică și logico-semantică a *comparației* reprezintă obiectul unui paragraf distinct în care *comparația* se prezintă ca figură de stil, ca unitate frazeologică care se regăsește frecvent atât în operele literare, cât și în discursul cotidian al oamenilor, fiind capabilă să intensifice expresivitatea vorbirii. În cadrul acestui capitol este reliefată ideea descrierii specificului *comparației* prin abordarea structurilor comparative (SC) cu elementul „ca” în limbile română, rusă și germană. Fiind o resursă privilegiată pentru limbajul poetic, *comparația* este utilizată pe scară largă pentru derizoriu sau ironie, intermediind argumentarea și dezvăluirea unor realități greu de definit altfel decât prin intermediul limbajului figurativ. *Comparația* reprezintă o figură de stil, cu pronunțată putere sugestivă, care contribuie la o posibilă (re)configurare a viziunii asupra lumii, demonstrând, în același timp, corespondențele emaneate din subiectivitatea vorbitorului.

Primul care a folosit termenul *comparație* a fost Aristotel. În cartea a treia a *Retoricii*, filozoful distinge două discursuri bazate pe similitudine (analogie): *metafora* și *comparația* ce pune în joc *comparatul* și *comparantul*, declarând comparația drept o metaforă, „căci diferă puțin”, și subliniind că ambele procese sunt strâns legate și că ele servesc la evidențierea asemănărilor și relațiilor între concepte sau obiecte [2, p.311]. Această abordare, susținută de Quintilian și Du Marsais, reflectă înțelegerea timpurie a figurilor de stil în contextul retoricii și a expresiei artistice în antichitate.

Din punct de vedere semantic, toate comparațiile sunt împărțite în două tipuri: *logice* și *figurative*. *Prima comparație* este predictibilă și obiectivă, care poate fi aplicată pentru a compara obiecte sau fenomene similare, omogene și, pur și simplu, înrudite, iar *cea de-a doua* este metaforică și reprezintă gândirea asociativă, uneori, alogică.

Conform clasificării moderne (Grupul μ), *comparațiile* ca figuri de stil pot fi [7]:

- sinecdotice („blând – miel”, „limpede – cer”, „urât – drac” etc.);
- metalogice, de exemplu, „el este un slăbănog, iar ea o urâtenie”;
- metaforice, de exemplu: „obrajori ca doi bujori” sau „înalt ca bradul”.

Cercetătorii V.M. Ogoltsev, L.A. Lebedeva., W. Fleischer, B. Balzer, Cs. Földes constată că, din punct de vedere al frecvenței de utilizare și al gradului de legătură dintre componentele lor, comparațiile figurative pot fi *individuale* (libere) și *stabile*. [24, p. 5]. *Prima categorie* este

asociată comparațiilor literare sau poetice, care sunt folosite de scriitori în scopul reprezentărilor artistice, precum și cu cele care sunt generate continuu în vorbirea de zi cu zi și care, ulterior, dispar în procesul general al activității de vorbire. A doua categorie reprezintă deseori unități frazeologice caracterizate prin reproductibilitate, astfel încât autorul sugerează că acestea ar trebui să fie numite *comparații stabile*. Deci, SC *libere* și cele *stabile* sunt elemente de niveluri diferite (sintactic și frazeologic), în acest sens, SC *libere* sunt considerate ca aparținând limbajului, iar cele *stabile* (SCS) - ca aparținând limbii ca sistem. În SCS există o consecvență privind legătura dintre elementele logice ale comparației, adică faptul că obiectul comparației (comparantul) se raportează întotdeauna la baza comparației, precum și la subiectul comparației (comparatul) care este delimitat Comp.: (rom.) *mândru ca un păun*; *iute/sprinten ca prâsnelul* (vioi, ager, harnic); (rus.) *хитрый как старый лис* (viclean ca o vulpe); *быстрый как черепа* (rapid ca o săgeată); (germ.) *arm wie ein Kirchenmaus* (sărac ca șoarecele din biserică); *stumm wie ein Fisch* (mut ca un pește).

În limbile supuse analizei, din perspectiva interlingvistică, în opinia mai multor lingviști, SCS sunt îmbinări „osificate” de cuvinte care formează o subclasă a frazeologiei, încât acestea sunt abordate drept unități frazeologice (E. Coșeriu, I. Condrea, Gh. Colțun, A. Savin-Zgardan, L. Zbanț, St. Dumitrșcel, C. Munteanu, I. Melniciuc, V.V. Vinogradov., L.A. Lebedeva., W. Fleischer, Th. Schippan, B. Balzer, Cs. Földes ș.a.). Potrivit cercetătoarei I. Condrea, „astfel de „clisee” sau „forme de-a gata” reprezintă „unități comunicative” care sunt „ușor recunoscute și decodificate de vorbitorii nativi ai unei limbi, însă pentru străini [...] reprezintă unul din cele mai dificile aspecte” [3, p. 113]. Dat fiind faptul că SCS drept unități frazeologice sunt indisolubil legate de contextul etnolingvistic în care au apărut, unul și același sens în limbi diferite este redat prin procedee diferite, însă în unele cazuri pot fi stabilite și echivalențe: „rom.-rus.: *A trăi ca în sânul lui Dumnezeu/Hristos – Жить как у бога /Жизнь за нзыхой*” [3, p. 116].

Din perspectiva lingvisticii integrale, E. Coșeriu include, ca specie în sfera discursului repetat, pe lângă citatele, proverbele, locuțiunile fixe, și SC desemnate de el drept „formulele tradiționale de comparație”, „ca repetare a unor fragmente de texte – literare sau altele – cunoscute ca atare”. Prin prisma viziunii coșeriene, unitățile lexicale date reprezintă fragmente de discurs, care reflectă ceea ce s-a exprimat deja în comunicarea anterioară [5, p. 257-259].

Lingvistul român ieșean, St. Dumitrșcel, preocupat de unitățile frazeologice, consideră SC drept expresii idiomatice. În același timp, cercetătorul abordează SC din perspectiva coșeriană (lingvistica integrală/discurs repetat), clasificând unitățile menționate ca „formule uzuale / stereotipe de comparație” [8, p. 156-157]. Astfel, din cele expuse, rezultă că SC cu elementul „ca” sunt unități lexicale, care aparțin limbii ca sistem.

Fără intenția de a reproduce una dintre definițiile date *comparației*, ținem să menționăm câteva trăsături esențiale ale acesteia: *comparația*, având rolul mnemotehnic pronunțat, se identifică cu o formulă lingvistică concisă, având structură sintactică polilexicală stabilă, ușor de înregistrat, și un lexic polisemantic, metaforizat, care exprimă, în ansamblu, rodul unei experiențe ancestrale de viață a unui popor.

Potrivit lui E. Worbs [20, p. 143], SC în cauză se înscriu printre cele mai larg studiate tipuri de structuri frazeologice. Motivul popularității lor în cercetarea frazeologică rezidă într-un întreg ansamblu de trăsături menționate. În opinia cercetătorului, structura logico-semantică a

comparației presupune existența a patru componente de bază: (1) obiectul-sursă (comparandum); (2) obiectul comparației (comparatum); (3) baza comparației (tertium comparationis); (4) o particulă sau o conjuncție comparativă (comparator). Însă SCS cu elementul „ca”, care au toate cele patru componente în forma lor nominală, sunt, totuși, foarte rare. De regulă, structurile tripartite, precum *harnic(ă) ca o albină*, în care obiectul-sursă este întotdeauna stabilit de context și nu face parte din SCS propriu-zisă, apar cel mai frecvent. Ocazional, dicționarele frazeologice fixează și SC cu două părți ca forme nominale, de exemplu: (rom.) *ca lumea* cu semnificație „cum trebuie”, „cum se cuvine” care poate fi combinată cu mai multe tertia comparationis.

Majoritatea unităților lingvistice de acest tip urmează formal modelul unei SC „canonice” sau „stereotipe” ce corespunde schemei triadice: A (r) B, în cazul în care (r) reprezintă indicatorul gramatical al prezenței relațiilor de comparație (de multe ori conjuncție), A și B - doi termeni în comparație. Însă modelul respectiv nu se respectă întotdeauna. Astfel, comparației poetice îi poate lipsi un anumit element: verbul copulativ sau însușirea comună, dar niciodată termenii de bază – comparatul (A) și comparantul (B). Comparația are sens și sub aspecte eliptice: A (este) ca B (Pământul (e) ca o portocală) sau A x ca B (Pământul – rotund ca o portocală) [29, p. 114].

Potrivit cercetătoarei L. Zbanț, prima componentă, *comparatul*, reprezentat de un adjectiv sau un verb, marchează caracteristica generală a comparației și reprezintă, astfel, *baza comparației* (tertium comparationis). Această componentă este strâns legată semantic și gramatical de cea de-a treia componentă – *comparantul*, obiectul cu care se compară, comparația în sine [12, p. 72-76]. Cea de-a doua componentă – *elementul comparativ* – se redă în română prin „ca”, „precum”, „de”; în rusă, prin «как», «будто», «словно»; respectiv în germană prin „wie”, „so wie”.

În partea finală a capitolului, sunt analizate, din perspectiva motivațională, mai multe aspecte referitoare la SC cu elementul „ca” drept unități polilexicale stabile figurative (UPSF), precum: geneza, existența și uzualitatea acestora, două tipuri de motivație semantică (motivația metaforică și motivația bazată pe simboluri) și intertextualitatea ca tip specific de motivație.

Problematica caracterului arbitrar și non-arbitrar al semnului lingvistic prezintă un interes permanent pentru lingviști din întreaga lume, inclusiv cercetători autohtoni precum V. Pavel, A. Ciobanu, A. Eremia, Gh. Popa, A. Savin-Zgardan, I. Condrea și alții, care au analizat diverse unități monolexicale și unități polilexicale stabile (UPS), sub aspectul motivației.

SC cu elementul „ca” precum: *a se potrivi ca nuca de perete* sau *ca musca-n lapte; a plânge cu lacrimi de crocodil; a trăi ca peștele în apă* etc., reprezintă UPS – concept general folosit pentru a desemna totalitatea de expresii frazeologice și locuțiuni, introdus în domeniul lingvisticii de către cercetătoarea A. Savin-Zgardan [10]. Având drept subiect al cercetării de față SCS, care sunt, de fapt, expresii figurative, în continuare, acestea vor fi denumite printr-un termen propus de autor – unități polilexicale stabile figurative (UPSF).

Cercetătorii preocupați de problema în cauză fac distincție între motivația *sincronică* și cea *diacronică* a semnificațiilor expresiilor menționate, subliniind că *motivația*, ca formă internă, trebuie luată în considerare și studiată atât în plan sincron, cât și diacronic (etimologic). *Motivația etimologică* reprezintă forma internă a unei UPS în momentul în care aceasta a fost creată, de aceea poate fi adesea interpretată greșit, în timp ce *motivația sincronă* are la bază reprezentări asociative și figurative ale formei interne a expresiilor figurative, fiind mai explicită, mai limpede și mai deslușită. Ținând cont de faptul că motivația sincronă a unei expresii

idiomatice deseori nu corespunde etimologiei adevărate a acestei expresii, cercetătorul St. Dumistrăcel pledează pentru necesitatea studierii diacronice (etimologice) a formei interne a UPSF. El susține că astfel de studii conduc nemijlocit, dar în mod favorabil, înspre istoria limbii, a variatelor elemente și structuri ale vocabularului ei [8, p. 7].

În acest context, Teoria Limbajului Figurativ Convențional (TLFC) dezvoltată de D. Dobrovolskiij și E. Piirainen constituie un cadru teoretic semnificativ. În centrul acestei teorii se plasează ideea conform căreia UPSF diferă de cele nonfigurative prin semantica lor, deoarece conținutul lor cuprinde atât sensul lexicalizat al UPSF, cât și elementele semnificative lingvistice ale imaginii subiacente. Principalele postulate ale TLFC includ: *polilexicalitatea*, *stabilitatea* și *sensul unitar*.

UPSF pot fi interpretate la două niveluri semantice distincte: (1) la nivelul sensului denotativ, care stă la baza formei lor interne, și (2) la nivelul sensului figurat, numit și sens lexicalizat. Componenta figurativă a UPSF acționează ca o „punte” semantică între aceste două niveluri. Totuși, să precizăm că prin componentă figurativă nu se înțelege nici etimologia a UPSF, nici imaginea originală, ci o așa numită „amprentă” a unei imagini relevante din punct de vedere lingvistic, înțeleasă și acceptată de majoritatea vorbitorilor unei comunități lingviculturale. În această perspectivă, *imaginea* constituie o verigă conceptuală adițională care facilitează conexiunea dintre interpretarea literală fixată în structura lexicografică a UPSF și sensul lexicalizat al acesteia [13, p. 8-9].

Conform TLFC, se pot distinge patru tipuri de motivație, însă, ținând cont de faptul că majoritatea UPSF au o *motivație semantică* bazată pe asociații și imagini, în cadrul studiului de față, a fost examinat, în detaliu, acest tip de motivație, făcând distincție între două tipuri principale de motivație semantică: *motivația metaforică* și *motivația bazată pe simboluri*. Diferența dintre motivația metaforică și cea bazată pe simboluri se manifestă prin faptul că *prima* presupune o anumită similitudine între entitatea codificată în formă internă și entitatea denotată de UPSF cu semnificația sa lexicalizată (*a pescui în apă tulbură; a arunca proso-pul*), în timp ce *cea de-a doua* valorifică convențiile culturale bazate pe capacități ale obiectelor tangibile de a reprezenta concepte intangibile, de exemplu, conceptul *lup*, împreună cu funcțiile sale simbolice este asociat cu „foamea” și „lăcomia” (*a fi flămând ca un lup* sau *a avea foame de lup*). În acest context, a fost explorat și al treilea tip de motivație, care nu este de natură semantică, și anume – intertextualitatea (cal troian).

Cercetând acest domeniu, observăm că multe expresii idiomatice pot fi motivate simultan atât de intertextualitate, cât și de un cadru specific (frame) sau de un simbol cultural. Cu toate acestea, există expresii idiomatice în care motivația intertextuală poate fi considerată singura cale de a atribui sens expresiei, stabilind astfel legătura motivațională între forma internă și semnificația lexicalizată a expresiei idiomatice.

În capitolul III, *Structurile comparative cu elementul „ca” în limbile română, rusă și germană drept expresie a viziunii etnolingvistice asupra lumii*, este expusă analiza contrastiv-tipologică și etnolingvistică a SC cu elementul „ca”, în cele trei limbi, privind aspectul exterior al omului. Prin opțiunea pentru clasificarea noțională a SC în cauză ca UPSF, în studiul de față am realizat prezentarea caracterului sistemic al lexicului și organizarea lui într-un câmp tematic, cu genericul „Aspectul exterior al omului” care cuprinde câmpurile semantice (în continuare CS): „Impresia generală privind aspectul exterior al omului”, „Vestimentația”, „Statura omului”, „Capul” și „Părul”. În mod intenționat au fost excluse câteva

CS din descrierea etnolingvistică a SC din câmpul tematic „Aspectul exterior al omului”, întrucât unitățile comparative care le constituie fie nu s-au dovedit a fi suficient de numeroase în limbile comparate, fie au fost complet absente în vreuna dintre ele. Unitățile lingvistice au fost abordate din perspectiva onomasiologică, deoarece în lucrarea de față nu s-a pornit de la expresia comparativă în parte, ci de la noțiunea exprimată de această SC.

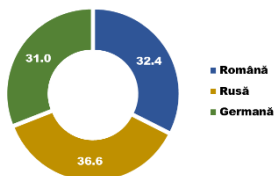

Figura 1. Structura corpusului de SC după limbile română, rusă și germană / Sursa: elaborat de autor

corpusul de SC în limbile română, rusă și germană (română: 32.4%, rusă: 36.6%, germană: 30.0%). Acest fapt confirmă universalitatea gândirii metaforice și atitudinea grijulie, atentă față de aspectul fizic al omului, specifice celor trei etnii și materializate în structurile comparative stabile românești, rusești și germani. Materialului factual al acestei cercetări organizat onomasiologic este însoțit de comentarii etnolingvistice.

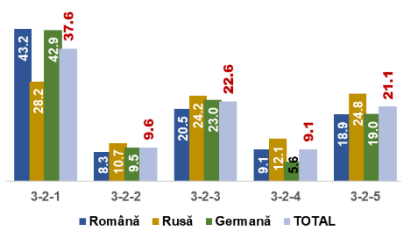

Figura 2. Distribuția SC în limbile română, rusă și germană, după CS
Sursa: elaborat de autor

individului. În viziunea societății, frumusețea fizică reprezintă o caracteristică atractivă și plăcută a unei persoane, care este percepută prin trăsături armonioase, proporții echilibrate și îngrijire personală. Această percepție variază în funcție de cultură, timp și context social, dar în general, frumusețea fizică este asociată cu simetrie facială, ten sănătos, păr strălucitor și îngrijit, ochi expresivi și o postură plină de încredere. Astfel, CS „impresia generală privind aspectul exterior al omului” cuprinde SC cu elementul „ca”, în care baza comparației este reprezentată, implicit sau explicit, de adjective cu semantică evaluativă generală de „frumos” în opoziție cu „urât”. Verbele „a arăta” în română, „aussehen” (a arăta) în germană și, respectiv, «выглядеть» în rusă, sunt adesea folosite ca elemente de referință în SC care reprezintă o caracteristică generală a aspectului fizic al unei persoane.

Analiza semantică a comparantului drept imagine-etalon în SC în cauză, bazată pe trăsături contextuale, a permis distingerea a 12 câmpuri lexico-semantice principale (în continuare CLS):

- Personaje religioase, folclorice și mitologice;
- Substanțe/materiale;
- Fenomene/obiecte ale naturii;

- Sărbătoare /festivitate;
- Regnul vegetal, fitonime;
- Regnul animal, zoonime;
- Obiecte create de om;
- Alimente;
- Noțiuni temporale;
- Noțiuni abstracte;
- Statut social (membri ai altor etnii/profesii);
- Corpul uman (diferite stări/părți ale corpului).

După cum rezultă din *figura 2*, în care este tratată distribuția SC după câmpuri semantice, **CS „impresia generală privind aspectul exterior al omului”** reprezintă cea mai mare parte a eșantionului, contribuind cu 37,6% la numărul total de SC, cu un accent pronunțat pe limbile română (43,2%) și germană (42,9%). Acest lucru poate reflecta o preocupare evidentă pentru aspectul exterior și percepția vizuală a oamenilor în aceste trei culturi.

Conform estimărilor cantitative ale frecvenței utilizării SC cu privire la impresia generală privind aspectul exterior al omului în limba română, exprimate prin ponderea acestora după CLS, se constată predominarea evidentă a expresiilor aferente CLS – „obiecte create de om” și „personaje religioase, folclorice și mitologice” (mai mult de 1/3 din totalul structurilor comparative analizate), urmat de SC aferente regnului vegetal (fitonime) și a celui animal (zoonime), fiecare dintre care dețin ponderi sub 1/5 din totalul structurilor comparative (fig. 3).

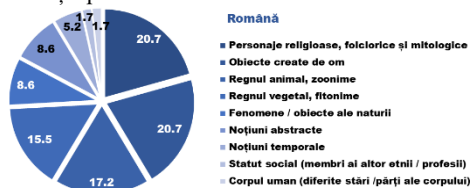

Figura 3. Structura CS Impresia generală privind aspectul exterior al omului după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba română
Sursa: elaborat de autor

Acest fapt confirmă, în primul rând, perspectiva existențială a individului din spațiul lingvistic românesc, deoarece atunci când își descrie aspectul fizic, omul se compară sau compară semenii săi, inițial, cu obiectele pe care le-a creat el însuși, după care se asociază cu mediul în care-și petrece existența și cu vietățile care îl ajută sau îl împiedică să-și trăiască frumos viața.

La fel, în limba română, o intensitate suficient de mare de utilizare a SC în vederea caracterizării aspectului exterior al omului revine SC cu elementul „ca”, cuprinse în CLS „personaje religioase, folclorice și mitologice”, cu cca 20.7% din numărul total de SC analizate, ceea ce poate fi explicat prin atitudinea destul de atentă a omului față de latura spirituală a existenței sale și cea privind perceperea și interpretarea pseudorealului mitologic. Comp.: (rom.) *ca o zână; ca o crăiasă; ca o prințesă; ca o zeiță; ca un zeu; ca un înger; ca Apollo; ca o icoană; ca o rază de soare; ca o păpușă; ca dracul; ca Baba Hârca; ca o floare; ca un trandafir; ca o lebădă; ca o căprioară; a arata ca scos din raclă (sicriu); ca o găină plouată; ca o babă turcescă (zbârcit la față); ca o păcatul; ca moartea* etc.

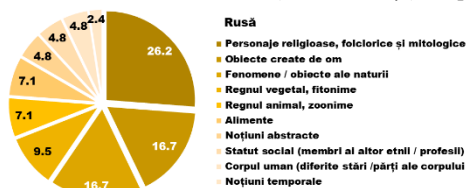

Figura 4. Structura CS Impresia generală privind aspectul exterior al omului după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba rusă
Sursa: elaborat de autor

Conștiința omului din mediul rusesc, în încercarea de a surprinde aspectul exterior al omului prin SC cu elementul „ca”, s-a axat inițial pe comparații și asocieri cu personajele religioase, folclorice și mitologice, care reprezintă o cotă ce depășește 1/5 parte din totalitatea SC, analizate după câmpul lexico-semantic (fig. 4).

Precum și în cazul limbii române, în limba rusă o atenție deosebită este acordată aspectului existențial al omului, reflectat SC din câmpul lexico-semantic „obiectele create de om”, iar cota SC cu elementul „ca”, aferente acestui CLS, folosite pentru descrierea aspectului exterior al omului, depășește 1/6 din numărul total al structurilor analizate. Comp.: (rus.) *как ангел; как бог; как херувимчик; как Мадонна; как Афродита; как Василиса Прекрасная; как невеста; как Аполлон (Бельведерский); как Геракл; как маков цвет; как лебедь; как лебедушка; как/словно пава; как картинка; как кровь с молоком; как утренняя заря; как баба-яга; как ведьма; как смерть; как смертный грех; как ночь; как чёрт; как леший; как бедный родственник; как покойник* etc.

Ordonarea în descresștere a cotelor SC cu elementul „ca”, folosite în limba germană în scopul descrierii impresiei generale privind aspectul exterior al omului, sugerează o distribuție moderat uniformă a SC după câmpul lexico-semantic, în care dincolo de predominarea asocierilor cu personajele religioase, folclorice și mitologice și obiectele create de om (cu cca 20.3% și respectiv 18.6%), valabilă și pentru limbile română și rusă, ies în evidență comparațiile aferente grupurilor de alimente (cca 11.9%) și noțiunilor abstracte (cca 10.2%).

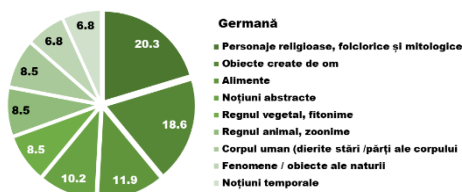

Figura 5. Structura CS Impresia generală privind aspectul exterior al omului după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba germană

Sursa: elaborat de autor

În aceste împrejurări, spre deosebire de situația limbilor română și rusă, descrierea aspectului exterior al omului prin SC se realizează prin caracteristici specifice regnului vegetal și al celui animal într-o proporție mai mică, redată prin a câte 8.5% din cazuri pentru fiecare CLS (fig. 5). Prin urmare, se constată o diversitate mai mare a SC în mediul germanofon, asociat unui sistem mai flexibil de comparații. Comp.: (germ.) *schön wie ein junger Gott; wie ein Engel/ Posaunenengel; wie Göttin; wie Aphrodite (Venus); wie die Sünde; wie der Teufel; schön wie Apollo; wie Milch und Blut aussehen; wie eine Ansichtskarte; wie im/aus dem Bilderbuch; wie eine Blume; wie eine Rose; wie der Teufel hässlich; wie die Sünde hässlich; wie ein Stollentroll; wie eine (alte) Hexe; wie das Leiden Christi; wie eine Eule häßlich / ungepflegt aussehen; wie die Wand blaß/kränklich aussehen; wie das Wasserleiche; wie eine Leiche auf Urlaub; wie ein Stück Elend aussehen; wie der Tod (von Basel/Warschau)* etc.

Câmpul semantic „vestimentația” este reprezentat de SC cu dominante semantice, precum *îmbrăcat, aranjat, împodobit, echipat* și alte verbe din seria sinonimică cu semantica evaluativă generală de „frumos”, „îngrijit” în opoziție „urât”, „neîngrijit” etc. După cum se poate surprinde din materialul faptic și, respectiv, din figura 2, CS respectiv reprezintă cca 9.6% din volumul total al eșantionului de SC, cu ponderea echilibrată pe limbi ce denotă că preferințele tematice sunt similare. Ponderea SC relativ mică față de celelalte CLS sugerează ideea că vorbitorii limbilor română, rusă și germană nu acordă aspectului vestimentar o atenție deosebită în contextul comparațiilor, însă diversitatea structurilor comparative legate de aspectul vestimentar sugerează cât de bogat și variat poate fi limbajul în exprimarea acestui aspect al vieții umane și modul în care poate transmite semnificații și conotații subtile. Comp:

(rom.) *a arăta/ a fi îmbrăcat ca scos din cutie; ca pentru sărbătoare; ca o cravată (elegant); ca un bufon; ca un clown; ca un papagal; ca o sorcovă (a arăta caraghios); ca o joarpă; ca vagabond; ca boschetar; ca un pui de bogdaproste etc.*

(rus.) *как шут гороховый; как скomorox; как (индейский) петух; как пугай; как рождественская ёлка; как чучело; как пугало; как на бал; как на праздник; как в венце; как кукла; как картинка; как матрешка; как нищий; как бродяга; как босяк etc.*

(germ.) *wie ein Clown aussehen; wie eine Hexe; wie ein Pfingstochse geputzt / herausgeputzt / geschmückt / aufgemacht sein; wie ein Papagei; wie eine Vogelscheuche aussehen; wie eine Krautscheuche aussehen; wie aus dem Ei gepellt sein; zerlumpt wie ein Bettler etc.*

După cum s-a menționat, vestimentația, formând un înveliș protector al corpului uman, legat atât de protecția fizicului, cât și de cea a psihicului omului, reprezentând o manieră de comunicare nonverbală, prin care o persoană poate transmite informații despre sine, despre mediul său social, ocupația, vârsta, calitățile morale și fizice, precum și nivelul de cultură. Mesajele transmise și codificate prin imagini și simboluri sunt descifrate de către receptori prin asocieri și analogii.

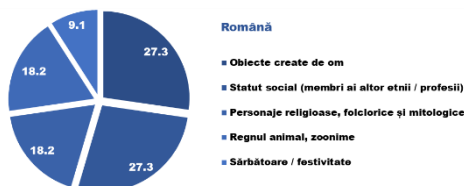

Figura 6. Structura CS Vestimentația după imagine-etalon în SC cu elementul „ca” în limba română / Sursa: elaborat de autor

În limba română, aspectul vestimentar al omului este asociată mai frecvent prin SC cu elementul „ca”, CLS „obiectelor create de om” și „statut social/ membri ai altor profesii/etnii”, cărora le revin aproximativ câte 27.3% din numărul total de SC analizate. Este firesc faptul că aspectul vestimentar al slujitorilor bisericești,

la care, de regulă, se orienta poporul, a determinat ca multe dintre SC în cauză să fie realizate în raport cu personajele religioase, în timp ce rezultatul imaginației bogate a omului a condus către asocieri privind vestimentația cu personaje folclorice și mitologice, elemente care au însumat o cotă de cca 18.2% din total.

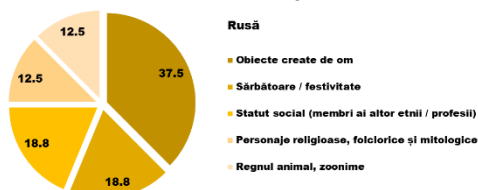

Figura 7. Structura CS Vestimentația după imagine-etalon în SC cu elementul „ca” în limba rusă / Sursa: elaborat de autor

În mediul rusesc, spre deosebire de cel românesc, se plasează un accent mai puternic pe CLS „obiecte create de om”, care deține o cotă de cca 37.5%. Pe locul secund, în afără de CLS „sărbătoare/ festivitate”, se mai regăsesc, destul de firesc pentru poporul rus, și SC privind vestimentație asociate CLS „statut social/

membri ai altor profesii/etnii”, care dețin în parte câte 18.8%.

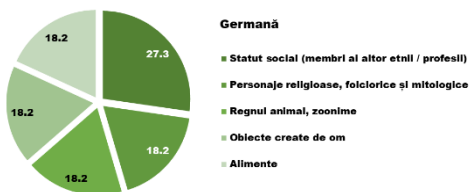

Figura 8. Structura CS *Vestimentația* după imagine-etalon în SC cu elementul „ca” în limba germană / Sursa: elaborat de autor

În total, din structuri comparative analizate cu elementul „ca”, în timp ce CLS ce întrunesc „regnul animal, zoonime”, „obiectele create de om” și „alimente” le revin cote egale de 18.2%.

Trăsăturile anatomice individuale, cum ar fi înălțimea, silueta și statura unei persoane, joacă un rol semnificativ în crearea imaginii sale în cadrul unei anumite comunități etnice și culturale. Aceste caracteristici pot fi influențate de factori genetici, dar și de mediu, inclusiv condițiile naturale și climatice ale regiunii în care trăiește o persoană. Ceea ce este considerat frumos sau atrăgător într-o anumită comunitate, poate fi perceput diferit sau inadecvat în alta. De exemplu, în unele culturi, înălțimea poate fi considerată un criteriu important pentru frumusețe, în timp ce în altele – mai puțin relevant. Astfel, este important să recunoaștem diversitatea și să evităm judecățile preconcepute sau stereotipurile în evaluarea aspectului fizic al unei persoane.

Conform datelor prezentate în figura 2, privind CS „statura omului”, SC în limbile română, rusă, germană, asociate categoriei respective, sunt concentrate pe un spectru mai mare de CLS decât în cazul CS „vestimentație”. Acestui CS îi revine cca 22,6% din numărul total de unități lexicale din eșantionul studiat, ceea ce sugerează ideea că oamenii din aceste trei culturi acordă o importantă considerabilă dimensiunilor fizice ale indivizilor. *Comp.:*

(rom.) *ca Hercule; ca un brad / ca bradul (despre flăcăi); ca un stejar; ca un harbuz; ca un pepene gras; ca un taur; gras ca un porc; ca o scroafă (peiorativ despre femei); ca o iapă; ca o vacă; ca o căprioară; ca un armăsar; ca un leu; ca o prăjină; ca o cobză grasă; ca gratia; ca târnul gras (slăbănog); ca un băț; ca o scândură; ca un butoi; ca o gogoasă etc.*

(rus.) *как Геркулес; как Геракл; как Кощей Бессмертный; как дуб (могучий); как берёзка (стройная); как осина; как кипарис (стройный, статный); как жеребец; как лошадь; как бык; как буйвол; как медведь; как слон (огромный); как старая кляча (dispreț); как сивый мерин; как лань (стройная); как верста коломенская; как колокольня; как каланча (высокий); как кадка (круглая); как бочонок; как тростинка (на ветру); как булочка; как пышка; как колобок; как пирожок; etc.*

(germ.) *wie Hercules; wie ein (junger) Gott groß, allmächtig; stark wie der Teufel; wie ein Baum; schlank wie eine Tanne; wie eine Eiche; wie ein Bär gesund (stark); wie ein Gaul stattlich, stolz, kräftig; wie ein Pferd stark; wie ein Pferd stolz /mit stolzer Haltung; wie ein Ochse; wie ein Tiger; wie ein Löwe; wie ein Schrank sein; wie ein Kleiderschrank; wie eine Erntegabel dürr und lang; rund wie ein Regenfaß; wie eine Schweineschwarte; wie ein Donut sehr fett, dick; wie ein Pfannkuchen dick sein; wie ein Pfannkuchen platt sein etc.*

Fiind utilizate mai des în sensul unor conotații defavorabile, SC cu elementul „ca” în

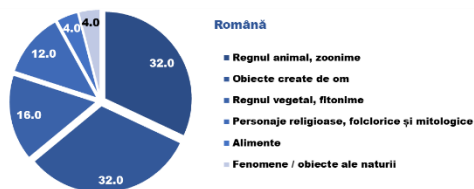

Figura 9. Structura CS Statura omului după imagine-etalon în SC cu elementul „ca” în limba română

Sursa: elaborat de autor

cu semnificație favorabilă, deoarece în concepția poporului român regnul vegetal și cel animal au anumite caracteristici ce țin de speranțele omului.

Aceleași semnificații pozitive sau negative ale fitonimelor și zoonimelor sunt frecvent utilizate și în limba rusă în scopul comparării constituției omului. Astfel, SC cu elementul „ca” asociate faunei reprezintă puțin peste 1/4 (27.8%), în timp ce cele asociate florei acumulează cca 19.4% din totalul SC utilizate pentru caracterizarea staturii și constituției omului.

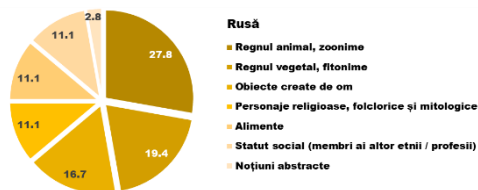

Figura 10. Structura CS Statura omului după imagine-etalon în SC cu elementul „ca” în limba rusă

Sursa: elaborat de autor

Poziția germanilor față de statura și constituția omului este mai fermă în cazul SC cu regnul animal care constituie cca 1/3 (30.8 % din total), astfel fiind onorate și puse în evidență calitățile pozitive. Celelalte comparații s-au dispersat aproximativ egal între restul CLS.

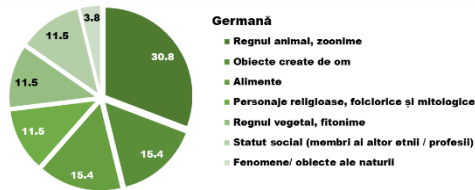

Figura 11. Structura CS Statura omului după imagine-etalon în SC cu elementul „ca” în limba germană / Sursa: elaborat de autor

eta și statura umană, sunt prezente în mai multe CLS cu predominanța CLS „regnul animal, zoonime” și „regnul vegetal, fitonime”. Acest lucru nu este surprinzător, deoarece încă din cele mai vechi timpuri omul a comparat natura cu lumea umană, încercând să găsească corespondențe între ele.

Chiar dacă *capul* uman are o semnificație profundă în contextul estetic, datele prezentate în figura 2, cu referire la CS „capul” în limbile română, rusă și germană, indică că acest subiect nu este la fel de frecvent sau dominant în comparații în limbile supuse studiului. Ponderea relativ mică, de 9,1% din numărul total de unități comparative, sugerează că în discursurile comparative, aspectele legate de capul uman nu sunt la fel de relevante ca altele.

limba română sunt raportate, cu cote semnificative, la CLS: „regnul animal, zoonime” și „obiecte create de om” (care cuprind fiecare a câte 32%). Pe poziții relativ moderate (16%) se situează SC utilizate pentru descrierea staturii omului cu elementele din CLS „regnul vegetal, fitonime”, majoritatea fiind calificate

La polul opus se regăsesc SC privind statura sau constituția omului, asociate CLS cu sens mai puțin corespunzător unor situații favorabile, printre care se regăsesc elementele corespundente noțiunilor abstracte, cu 2.8%.

Acest câmp semantic este reprezentat de dominante semantice precum puternic(ă), sănătos/ sănătoasă, înalt(ă), slab(ă), zvelt(ă), gras(ă), plinuț(ă), dolofan(ă) etc. Toate imaginile din SC în limbile rusă, română și germană, care descriu înălțimea, silueta

Cu toate acestea, este important de reținut că în contextul estetic și artistic, *capul* rămâne o sursă de inspirație semnificativă pentru exprimarea frumuseții și creativității umane.

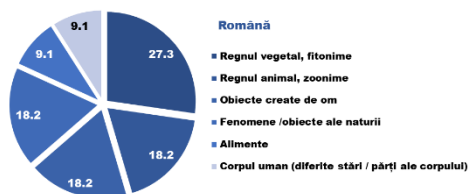

Figura 12. Structura CS *Capul* după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba română

Sursa: elaborat de autor

meci capului prin comparațiile cu elementele regnului vegetal (cca 27.3%), urmate de cele asociate animalelor (cca 18.2%), obiectelor produse de om și obiectelor din natură cu ponderi similare (fig. 12). Mai puțin, din cauza incompatibilității funcționale, *capul* este asociat cu alte părți ale corpului și cu alimentele (a câte 9.1% fiecare), deoarece în concepția românilor acestea dețin mai puține caracteristici negative, care pot fi atribuite, prin comparație, capului. Comp.: *ca un harbuz (mare/rotund)*; *ca un doveleac*; *ca un pepene galben (neted)*; *ca o morsă (chel)*; *ca de cal (mare)*; *rotund ca o minge*; *ca o farfurie (chel)*; *chel ca un ou*; *ca o lună (plină)*; *ca luna*; *ca-n palmă (chel)*.

Limbiile ruse îi revine o paletă mai variată de CLS cu elementele cărora poate fi comparat *capul* omului. În acest sens, întâietatea este deținută de cota SC cu elementul „ca”, corespundente CLS „obiecte create de om” (cca. 1/3 din total), „regnul vegetal, fitonime” și „alimente” revenindu-le ponderi a câte 15.8%.

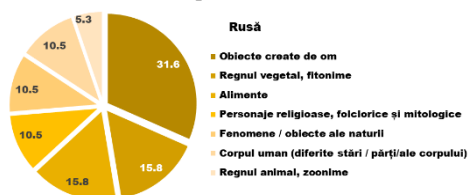

Figura 13. Structura CS *Capul* după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba rusă

Sursa: elaborat de autor

10.5%. Comp.: *как черт в болоте (лысый)*; *как леший*; *как арбуз*; *как тыква*; *как репа (большая / круглая)*; *как у тюленя*; *как бочонок (круглая)*; *как (пивной) котёл*; *как мяч (лысый/круглый)*; *как (бильярдный) шар (лысый)*; *как глобус*; *как яйцо*; *как арбуз*; *как тыква*; *как луна (круглая)*; *как лунный лик (круглая)*; *как колено (лысый)*; *как ладонь*.

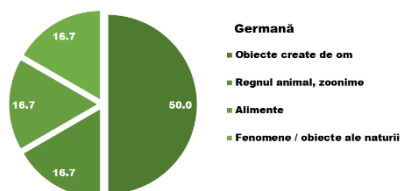

Figura 14. Structura CS *Capul* după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba germană

Sursa: elaborat de autor

Este firesc că oamenii când vor să pună în evidență abateri de la normă, în descrierea părților corpului uman sau unor aspecte ale corpului, mai puțin plăcute, apelează la comparații metaforice. Astfel, membrii comunității românofone caracterizează, mai frecvent, necorespunderea dimensiunii sau a forme-

Polul opus se află sub amprenta CLS „regnul animal, zoonime” cu 5.3%. Destul de neobișnuită situație, dar asocierilor *capului uman* prin SC cu „personajele religioase, folclorice și mitologice”, „corpul uman (diferite stări / părți ale corpului)” și „fenomene / obiecte ale naturii” le-au revenit cote de cca

10.5%. Comp.: *как черт в болоте (лысый)*; *как леший*; *как арбуз*; *как тыква*; *как репа (большая / круглая)*; *как у тюленя*; *как бочонок (круглая)*; *как (пивной) котёл*; *как мяч (лысый/круглый)*; *как (бильярдный) шар (лысый)*; *как глобус*; *как яйцо*; *как арбуз*; *как тыква*; *как луна (круглая)*; *как лунный лик (круглая)*; *как колено (лысый)*; *как ладонь*.

În contrast cu mediul rusofon, mediul germanofon se distinge prin prezența unui număr mai redus de CLS în care *capul* este comparat. Aici, cu o pondere semnificativă de 50%, se regăsesc comparațiile care utilizează

elemente din categoria lexicală „obiecte create de om”. Celelalte domenii semantice își împart în mod egal cotele de 16.7%, așa cum se poate observa din figura 14. Comp.: *wie ein Ball*; *wie ein Fußball*; *wie eine Kugel* (ca o bilă); *wie Ei* (-förmig); *wie ein Vollmond*, *wie ein Seehund* etc. Dominantele semantice care reprezintă baza de comparație în această categorie sunt adjectivele *chel*, *rotund*, *imens*, *neted* etc., care descriu mărimea, forma și suprafața exterioară a capului. Clasificarea SC, în funcție de imaginea-etalon (comparantul), oferă posibilitatea de a distinge patru CLS dominante: „obiecte create de om”, „regnul animalelor, zoonime”, „regnul vegetal, fitonime” și „alimente”.

Câmpul semantic „părul” cuprinde un pic peste 1/5 (21.1%) din numărul total de SC din întregul eșantion, cu un accent mai pronunțat pe limba rusă (9.1%) și este reprezentat de o mare varietate de dominante semantice, care descriu culoarea, lungimea și starea părului: *des*, *gros*, *moale*, *țepos*, *neîngrijit*, *creț*, *roșcat*, *negru*, *blond*, *deschis la culoare* etc. Volumul semnificativ al materialului faptic selectat, în toate cele trei limbi, ar putea reflecta importanța acordată *părului* în contexte socioculturale, subliniind rolul său în exprimarea identității, atracției și stării de sănătate a unei persoane.

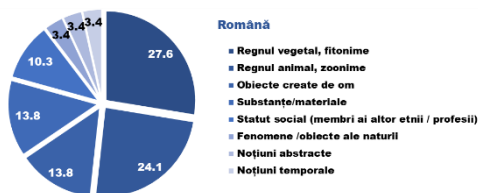

Figura 15. Structura CS *Părul* după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba română

Sursa: elaborat de autor

cu obiectele create de om și substanțelor/materialelor (fiecare cu 13.8%) se referă la culoarea, calitatea, starea și forma părului. Ceva mai modest se manifestă SC atribuite CLS „statut social (membri ai altor etnii / profesii)” (cca 10.3%). Comp.: *ca mătasea*; *ca mătasea porumbului* (*moale*); *ca abanosul* (*păr de culoare negru-lucios*); *ca paiul de ovăz copt* (*auriu*); *ca bobul de grâu* (*auriu*); *ca spicul de grâu* (*galben auriu*); *ca de tutun copt*; *ca o pădure* (*des*); *negru ca pana corbului* (*negru*); *ca de miel* (*creț / cârlionțat*); *ca lâna mieilor* (*primăvara*); *ca / precum coama unui cal* (*sălbatic*); *ca / precum coama unei iepe* (*de rasă*); *ca o pană de cocoș* (*roșcat*); *ca o vulpe năpârlită* (*roșcat*); *ca tăciunile* (*negru*); *ca o blană* (*țepos*); *ca o calotă* (*părul coafat*); *ca sârma* (*gros / țepos*); *ca arama* (*roșcat*); *ca aurul* (*auriu / strălucitor*); *ca spuma* (*creț*); *ca soarele* (*auriu / strălucitor*); *ca păcatul* (*negru*) (*părul negru ca noaptea*); *ca noaptea* (*negru*); *ca la o evreică* (*negru și creț*); *ca la arapi* (*creț*) etc.

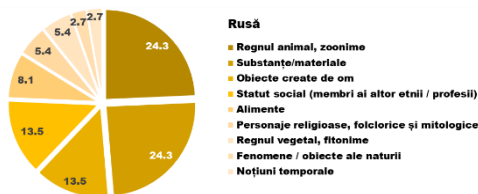

Figura 16. Structura CS *Părul* după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba rusă

Sursa: elaborat de autor

Conform datelor reprezentate în figura 15, mai mult de jumătate dintre SC cu elementul „ca” în limba română sunt atribuite CLS ce includ elementele regnului vegetal, acestea reprezentând, în exclusivitate, conotații pozitive și al celui animal (27.6% și respectiv 24.1%).

Asocierea prin comparare a *părului*

Limba rusă dispune de o diversitate de SC privind descrierea părului, aproape similară limbii române, cu excepții ce se manifestă prin ponderea destul de mare a CLS „substanțe /materiale” 24.3% și asocierea minoră cu regnul vegetal

care a acumulat numai 5.4% din totalul SC cu elementul „ca” analizate. Comp.: *как у русалки; как леший; как (молодой) лён; как солома; как ворон; как грач; как галка/галчонок; как вороново (воронье) крыло; как лунь; как лошадиная (конская) грива; как львиная грива; как баран кучерявый; как пух; как проволока; как щётка; соболий мех (чёрные); как атлас; как шёлк; как бархат; как лен; как пух; как (бархатный) уголь, (чёрные); как смоль (чёрные); как золото; как серебро; как мёд (золотистые); как петрушка (кудрявые); как луковая чешуя. (золотистые); как снег (белые / пушистые); как ночь (тёмные); как у попа; как у монаха; как у дьякона / дьячка; как у негра etc.*

În cazul limbii germane, pe primele două locuri se află SC privind descrierea calității părului prin elementele CLS „substanțe / materiale” cu o cotă de 36.4% și, respectiv CLS „regnul animal, zoonime” cu 18.2%, în timp ce celorlalte câmpuri le sunt rezervate ponderi aproximativ similare SC din limba română (fig. 17).

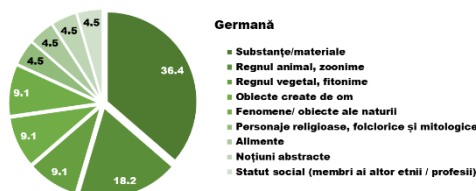

Figura 17. Structura CS Părul după imaginea-etalon în SC cu elementul „ca” în limba germană

Sursa: elaborat de autor

/ kohlschwarz; wie der Samt schwarz / weich /glänzen; wie Seide zart / weich /glänzend; wie Atlas glanzschwarz; wie Draht; wie Gold; wie Schnee weiß, grauhaarig; wie die Sonnenstrahlen; wie Weizengold etc.

În contextul celor descrise, în cele trei limbi de reper ale studiului pot fi identificate multiple similarități atât din punct de vedere al distribuției structurilor comparative cu elementul „ca”, după CLS, cât și din punct de vedere al conotației elementelor comparate.

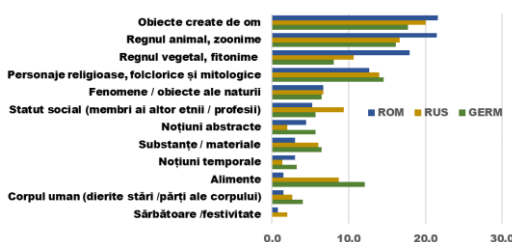

Figura 18. Repartizarea SC cu elementul „ca” pe CLS, în limbile română, rusă și germană

Sursa: elaborat de autor

În cele trei limbi, se observă o anumită ierarhie a CLS, în funcție de frecvența lor în contextul comparativ.

Datele prezentate în diagrama de mai jos (fig. 18) sugerează că, în cele trei sisteme lingvoculturale există o anumită similitudine (universalii tematice) în organizarea acestor trei sisteme lingvistice. Cu toate acestea, există și diferențe notabile în prioritizarea CLS în fiecare limbă.

CLS „obiecte create de om” și „regnul animal, zoonime” ocupă, în toate cele trei limbi, primele două poziții, în funcție de frecvența lor. De asemenea, CLS, raportat la reprezentările religioase, folclorice și mitologice, s-a dovedit a fi cel mai numeros și reprezentativ, ceea ce poate fi

explicat prin faptul că pentru toate etniile, în special pentru etnia slavă, o sursă culturală importantă privind viziunea lingvistică asupra lumii a fost creștinismul cu teosofia, atitudinile și ritualurile sale. Viziunea religioasă asupra lumii, o perioadă de timp îndelungată, a servit drept dominantă în căutarea sensului spiritual și moral al vieții pământești, astfel a intrat în „sângele poporului” și, în consecință, reprezintă subiectul abordat în limbile supuse analizei.

Cu toate acestea, ordinea relativă a altor CLS poate varia semnificativ de la caz la caz. De exemplu, în limba română, CLS „regnul vegetal, fitonime”, în succesiunea descrescătoare a frecvenței, se situează pe locul trei, în timp ce în limba rusă acesta ocupă locul patru, iar în limba germană, locul cinci. CLS „alimente” deține o poziție relativ înaltă în limba germană, ocupând locul patru, în timp ce în limba română și rusă, CLS respectiv este poziționat la nivel inferior, din punct de vedere ierarhic. „Alimentele” sunt imagini vizuale puternice care pot fi ușor de perceput și de reținut. Folosirea acestora în SC face limbajul mai expresiv. Acest fapt poate reflecta importanța culturii gastronomice în viața cotidiană a germanilor și poate oferi o modalitate eficientă de a comunica sentimente, experiențe și tradiții legate de mâncare.

Aceste observații sugerează că, în ciuda unor similitudini semnificative, există și diferențe culturale și lingvistice care influențează modul în care limbile abordează și clasifică obiectele și conceptele în privința comparantului. Aceste diferențe pot reflecta aspecte specifice ale culturilor și societăților respective.

Din perspectiva tipologiei culturale, a mentalității naționale în perceperea frumosului și a imperfecțiunilor exterioare umane, analiza contrastiv-tipologică din perspectiva etnolingvistică a SC cu elementul „ca” devine deosebit de valoroasă, deoarece permite să surprindem imaginile-etalon, simbolurile și stereotipurile culturii și să prezentăm aria conotativă a limbii în toată diversitatea ei.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

În lucrarea de față ne-am propus să realizăm o analiză contrastiv-tipologică a SC cu elementul „ca” în limbile română, rusă și germană din perspectivă etnolingvistică, prin asumarea realizărilor în spațiul lingvisticii actuale. Astfel, am căutat să răspundem provocării formulate de E. Coșeriu cu privire la studiul limbii din perspectiva universalității culturii și a multiplelor exigențe ale cercetării lingvistice, cele mai multe dintre ele raportate de corelația și interacțiunea dintre *limbă* și *cultură*, strâns legate de realitățile sociale; viziunea lingvistică asupra lumii; modul de viață al omului și de toate activitățile umane în general. În prezent, o astfel de cercetare devine din ce în ce mai relevantă, având în vedere prevalența abordării antropocentrice în știința lingvistică. Abordarea etnolingvistică a permis identificarea modului în care limbile română, rusă, germană reflectă, printr-o reprezentare specifică a realității, prin SC cu elementul „ca”, caracteristicile vieții materiale și spirituale a comunităților respective.

Realizarea obiectivelor propuse conduce la următoarele concluzii:

1. Prezentul studiu a evidențiat interconectarea profundă dintre *limbă* și *cultură*, subliniind dependența lor strânsă de contextele sociale. Apreciind cultura într-o accepție antropologică largă și în corelație cu limbajul și individul, *limba* este conceptualizată ca o „oglină a culturii”, reflectând nu doar realitatea materială în care oamenii trăiesc, ci și

conștiința colectivă, tradițiile, valorile și percepțiile societății. Această perspectivă conduce la o reconsiderare a relației dintre cultură și limbaj, evidențiind legătura profundă dintre realitate și exprimarea lingvistică, toate având la bază individul ca subiect al percepției și cunoașterii.

2. *Tabloul lingvistic al lumii* este un produs al conștiinței colective, rezultatul interacțiunii dintre *gândire*, *realitate* și *limbă*, ca mijloc de exprimare a gândurilor despre lume. Limba nu creează un tablou specific al lumii diferit de cel real, ci doar completează și interpretează imaginea asupra lumii, formată în conștiința colectivă sau individuală pe baza experienței personale și a experienței comunității sale lingvoculturale.
3. *Comparația* reprezintă un concept lingvistic complex, având o natură multidimensională care permite cercetarea sa din diverse perspective: logică, lexico-semantică, structural-semantică, funcțional-semantică, stilistică, frazeologică, cognitivă și etnolingvistică. Prin natura sa, *comparația* acționează ca un instrument mnemotehnic puternic, identificându-se ca o expresie lingvistică concisă, cu o structură sintactică polilexicală stabilă, ușor de înregistrat și de reținut care exprimă, în ansamblu, rodul unei experiențe ancestrale de viață a unui popor. Astfel, *comparația* nu doar îmbogățește limbajul, ci și reflectă profunzimea și diversitatea unei culturi și a unei tradiții lingvistice.
4. *Structurile comparative cu elementul „ca”*, abordate în cadrul acestui studiu, sunt UPSF, aparțin limbii ca sistem și se caracterizează, pe lângă idiomaticitate și expresivitate, prin reproductibilitatea și menținerea legăturii dintre elementele logice ale componentelor sale. Acestea din urmă includ, în primul rând, mijloace de exprimare a elementelor constitutive (comparat - baza comparației - comparant), în al doilea rând, mijloace de exprimare a relațiilor comparative între elementele formulei comparative – element comparativ – în limba română – „ca”, „precum”; în rusă – «как», «будто», «словно»; în germană – „wie”, „so wie”, în al treilea rând, unități lexicale care extind sintactic și, prin urmare, limitează logic comparantul (elemente prepozitive / postpozitive).
5. Studiul de față a fost realizat în baza unui volum semnificativ de SC cu elementul „ca”, în cele trei limbi, identificate în diverse surse, precum: dicționare monolingve și bilingve; dicționare frazeologice; corpusuri și platforme digitale de referință pentru limbi. Corpusul analizat cuprinde 407 unități lexicale și are o structură destul de echilibrată pe cele trei limbi (română: 32.4%, rusă: 36.6%, germană: 30.0%). Acest fapt confirmă universalitatea gândirii metaforice și atitudinea grijulie, atentă față de aspectul fizic al omului, specifice celor trei etnii și materializate în SCS românești, rusești și germane.
6. La baza delimitării obiectului de cercetare al lucrării de față se află metoda câmpurilor semantice, în cadrul căreia au fost analizate relațiile de sens. SC, în cele trei limbi, care formează corpusul tematic „aspectul exterior al omului” au fost analizate din perspectiva onomasiologică și organizate în cinci câmpuri semantice: „impresia generală privind aspectul exterior al omului”; „vestimentația”; „statura omului”; „capul”; „părul”, ce relevă preferințele tematicale ale vorbitorilor din cele trei etnii studiate. Materialul faptic, structurat onomasiologic, este însoțit de comentarii de natură etnolingvistică, contribuind astfel la o înțelegere mai profundă a conotațiilor culturale.
7. Analiza de conținut calitativă și clasificarea SC după imagine-etalon (comparant), precum și analiza cantitativă (statistică) a permis distingerea a 12 CLS în limbile română, rusă și germană și aranjarea acestora în ordinea descrescătoare a frecvenței în funcție de

preferințele tematice ale subiecților vorbitori. Prezența CLS identice poate fi explicată prin cel puțin trei factori principali: 1) caracterul comun al experienței de viață și al proceselor de gândire care o reflectă; 2) omogenitatea formelor de viziune imaginativă asupra lumii; 3) legăturile culturale și istorice strânse între națiuni ca întreg.

8. În cadrul studiului de față au fost identificate patru CLS **dominante** care cuprind SC privind aspectul exterior al omului: „**obiecte create de om**”, „**regnul animal, zoonime**”, „**regnul vegetal, fitonime**”, „**personaje religioase, folclorice și mitologice**” ce denotă caracterul universal al proceselor de cogniție și percepere imaginativă a lumii înconjurătoare în cele trei comunități etnolingvistice. Analiza conceptelor, la care subiectul vorbitor se raportează când alege un obiect de comparație, a arătat că cele mai frecvente sunt reprezentate de CLS menționate:

- În toate cele trei limbi, CLS „**obiecte create de om**” ocupă o poziție de frunte, ceea ce sugerează ideea universală de antropocentrism reflectată în SC, în cele trei sisteme lingvistice. *Om*ul ca ființă creatoare se poziționează în centrul universului, ceea ce atestă faptul că lumea înconjurătoare este creată și modelată, în general, de către ființe umane care produc, transformă și transmit cunoștințe, valori, obiceiuri și practici culturale din generație în generație. Astfel, ideea de antropocentrism reflectată în SC din cele trei limbi subliniază că *omul* este agentul central în procesul de creare, de modelare și de schimbare a realității.
- Pe poziția a doua, în cele trei limbi, se plasează CLS „**regnul animal, zoonime**” și pe pozițiile trei și patru, în funcție de limbă – CLS „**regnul vegetal, fitonime**” – care cuprind varii SC fitomorfe și zoomorfe cu funcție descriptivă și afectiv-evaluativă privind aspectul fizic al omului, întemeiate pe asocieri cu plante și animale, a căror imaginea poate simboliza atât frumusețea, sănătatea, tinerețea omului, cât și diverse aspecte opuse. Aceasta se explică prin faptul că omul se identifică mereu cu mediul în care își trăiește viața, deci cu natura vie ce-l înconjoară, observând trăsăturile distinctive comportamentale ale animalelor și cele specifice plantelor. Astfel, SC care au în componența lor zoonime și fitonime se deosebesc prin expresivitate și afectivitate, subliniind corelația și interacțiunea strânsă dintre om și natura vie, exprimată prin confruntarea unei persoane cu animale sau plante. Expresivitatea ca parte integrantă a valorii semantice a SC analizate poate fi considerată proprietate intrinsecă a acestora, datorită căreia ele funcționează în limbă ca unități cu funcție pragmatică, influențând receptorul discursului. Expresivitatea este determinată, în mare măsură, de coloratura afectivă și evaluativă a bazei de comparație.
- CLS, raportat la reprezentările religioase, folclorice și mitologice, s-a dovedit a fi unul reprezentativ, ocupând pozițiile de frunte în toate cele trei limbi, în funcție de frecvența lui în contextul comparativ. Acest fapt relevă o conștiință colectivă mitologică și religioasă a celor trei culturi lingvistice, ce poate fi explicat prin atitudinea destul de atentă a omului față de latura spirituală a existenței sale și cea privind perceperea și interpretarea pseudorealului mitologic. Pentru toate trei etnii, o sursă culturală importantă privind viziunea lingvistică asupra lumii a fost creștinismul cu teosofia, atitudinile și ritualurile sale. Viziunea religioasă asupra lumii, o perioadă de timp îndelungată, a servit drept dominantă în căutarea sensului spiritual și moral al

vieții pământești, încât a pătruns profund în conștiința colectivă și, ca urmare, reprezintă subiectul abordat în limbile supuse analizei. Astfel, corpusul CLS respectiv conține un număr semnificativ de SC care includ cuvinte și concepte legate de numele personajelor mitologice, ale fețelor bisericești, ale lui Dumnezeu și alte asocieri raportate la Dumnezeu. Acest lucru sugerează o influență profundă a mitologiei, a tradițiilor culturale și a religiei în viața cotidiană a subiecților vorbitori din cele trei comunități. În același timp, prezența activă a SC în cauză, în comunicarea de zi cu zi, denotă faptul că aceste UPSF reprezintă mijloace ale imaginarului lingvistic românesc, rusesc și german, care codifică, păstrează și transmit din generații în generații informații de ordin cultural. Materialul factic selectat în cadrul studiului de față demonstrează că, deși există un substrat comun de conștiință mitologică și religioasă în cele trei culturi, ele au dezvoltat moduri diferite de a exprima și de a integra aceste elemente în cultura și limbajul lor.

9. În funcție de universalitatea sau specificitatea comparantului, semantica SC cu elementul „ca” în cele trei limbi dezvăluie atât similitudini, cât și diferențe semnificative. Toate SC din câmpul tematic „aspectul exterior al omului”, din limbile română, rusă și germană, pot fi divizate în două categorii principale:

- Prima categorie cuprinde structuri comparative, caracterizate prin echivalența completă a bazei de comparație și comparantului în cele trei limbi și denotă fapte de simetrie. Această grupă are o dimensiune moderată, fiind reprezentată de cca 31 % din totalitatea SC analizate. Structurile comparative stabile cu echivalență completă ilustrează modul universal în care cultura și imaginarul colectiv influențează percepția frumuseții și a aspectului exterior al omului în cele trei limbi.
- A doua categorie constituie cca 69% din numărul total de SC analizate. În SC din această grupă, culturile (lexeme cu încărcătură etnoculturală) care reprezintă comparantul nu coincid în toate cele trei limbi, ceea ce denotă fapte de asimetrie. Specificul etnocultural al SC poate fi regăsit atât în plan de exprimare, cât și în plan de conținut. Dacă ne referim la planul de exprimare, aici este vorba de prezența unor markeri culturali care necesită comentarii de ordin etimologic sau etnolingvistic, iar în ceea ce privește conținutul – corelația dintre sensul denotativ al imaginii-etalon și conotațiile care o însoțesc și care reflectă specificul național al comparației.

10. SC în limbile română, rusă și germană oferă o perspectivă fascinantă asupra modului în care cultura, tradițiile și imaginarul colectiv influențează percepția aspectului exterior al omului: de la expresiile cu echivalență completă care sugerează fapte de simetrie și idealuri estetice comune celor trei etnii, până la expresiile cu echivalență parțială sau fapte asimetrice care dezvăluie particularități culturale și lingvistice distincte. Aceste SC ne ajută să înțelegem mai bine bogăția și diversitatea limbajului și culturii umane. Astfel, SC cu elementul „ca” sunt nu doar un instrument cognitiv utilizabil pentru analiza și compararea indivizilor, obiectelor, fenomenelor, imaginilor, dar și un procedeu lingvistic care conține în sine și transmite din generație în generație informații de ordin cultural, fiind o „fereastră” către universul cultural și estetic al limbilor și comunităților care le vorbesc. Prin urmare, ele devin o parte integrantă a patrimoniului lingvistic și cultural, facilitând înțelegerea mai profundă a modului în care limba și cultura sunt interconectate și cum acestea se percep și se perpetuează în societatea umană.

Pornind de la rezultatele cercetării de față asupra SC cu elementul „ca” în limbile română, rusă, germană, considerăm oportune următoarele **recomandări**:

1. Grație caracterului interdisciplinar al prezentului studiu care sugerează multiple informații privind cultura materială și spirituală specifică celor trei comunități lingviculturale, luând în considerare comentarii etnolingvistice și clasificarea semantică a structurilor comparative, rezultatele obținute ar putea fi valorificate în procesul de studii la nivel superior în cadrul mai multor discipline filologice: lexicologie; traductologie; filologia romanică, filologia germanică, filologia slavă care explorează istoria, evoluția și structura acestor limbi, precum și influențele culturale asupra acestora; lingvistica comparată; semiotică care se concentrează pe studiul semnificației și comunicării prin intermediul limbajului și a simbolurilor, investigând cum funcționează semnele și simbolurile în diferite contexte culturale și lingvistice.
2. Studiul de față ar putea fi un instrument util servind drept punct de reper pentru cercetări independente în următoarele direcții:
 - studiul contrastiv-tipologic al SCS, drept UPSF, din perspectiva actului traducerii și identificarea, decodificarea, descoperirea echivalențelor semantice și contextuale;
 - studiul structurilor comparative stabile în limbile română, rusă și germană din perspectivă sintactică (analiza structurală).
3. Prin faptul că studiul realizat oferă o ilustrare a expresivității limbilor română, rusă și germană la nivelul registrului uzual, ar putea prezenta un real interes pentru: specialiștii în științele comunicării interculturale; profesorii de limbi și literaturi străine; publicul larg interesat de limbile străine din punct de vedere al expresivității și al caracterului lor documentar.
4. Se solicită extinderea studiilor existente din perspectiva etnolingvistică și contrastiv-tipologică prin analiza unităților comparative care se concentrează pe alte referințe, cum ar fi texte folclorice cu scopul de a evidenția similitudinile dintre cele trei limbi și de a explora mai adânc esența și natura spiritului etnocultural al românilor, rușilor și germanilor.

BIBLIOGRAFIE

În limba română:

1. ARISTOTEL. *Retorica*. București: Editura IRI, 2004, 460 p. ISBN: 973-7926-03-X.
2. ARISTOTEL. *Retorica*. București: Editura IRI, 2004, 460 p. ISBN: 973-7926-03-X.
3. CONDREA, I. *Traducerea din perspectivă semiotică*. Chișinău: Cartdidact, 2006, 265 p. ISBN 978-9975-937-58-0.
4. COȘERIU, E. *Introducere în lingvistică*. Trad. E. ARDELEANU, E. BOJOGA. Cluj: Editura Echinox, 1999, 143 p. ISBN 973-9114-73-8.
5. COȘERIU, E. *Lecții de lingvistică generală* [vers. it. orig.: 1973, vers. sp.: Lecciones de lingüística general, 1981/1999]. Traducere din spaniolă de Eugenia Bojoga. Cuvânt înainte de Mircea Borcilă. Chișinău: Editura Arc, 2000. ISBN 9975-61-146-X M-157-126.
6. COȘERIU, E. Prelegeri și conferințe (1992-1993). În: *Supliment al publicației „Anuar de lingvistică și istorie literară. T. XXXIII, 1992-1993*. Seria A. Lingvistică. Iași, 1994.

7. DUBOIS, J., EDELINE, F., KLINKENBERG, J. M., MINGUET, P., PIRE, F., TRINON, H. *Retorica generală*. Introducere de Silviu IOSIFESCU, traducere și note Antonia CONSTANTINESCU și Ileana LITTERA. București: Editura Univers, 1974, 330 p.
8. DUMISTRĂCEL, St. *Până-n pânzele albe. Expresii românești. Biografii – motivații*. Ediția a II-a, revăzută și augmentată. Iași: Institutul European, 2001, 534 p. ISBN 973-586-175-5.
9. POPA, Gh. Viziunea lingvală asupra lumii din perspectivă coșeriană. În: *Anuar de lingvistică și istorie literară*. T. LI. 2011. Număr special: Lucrările Colocviului Internațional Eugeniu Coșeriu – 90 de ani de la naștere (Iași-Bălți, 27-29 iul. 2011). București, 2012, pp. 323-330.
10. SAVIN-ZGARDAN, A. *Motivația unităților polilexicale stabile în limba română*. Chișinău: „Dina AP”, 2019. 274 p. ISBN 978-9975-3236 -1-1
11. ZBANȚ, L. Aportul informativ intertextual al imaginii în decodificarea textului jurnalistic. În: *Lingvistica integrală – multilingvism – discurs literar*. Suceava-Cernăuți– Chișinău, Chișinău: CEP USM, 2014, pp. 376 -383.
12. ZBANȚ, L. *Studiu privind intensificarea absolută a calității și acțiunii* (îm baza materialului francez și român). Chișinău: CE USM, 2004. 280 p. [citât 10.05.2022]Disponibil: <https://www.scribd.com/document/336266384/Ludmila-Zbant-Thesis>

În limba engleză:

13. DOBROVOL'SKIJ, D., PIIRAINEN, E. Conventional Figurative Language Theory and idiom motivation, DOI 10.1515/phras-2018-0003, Degruyter Yearbook of Phraseology, 2018; 9: 5–30.
14. GOODENOUGH, W.H. Cultural anthropology and linguistics. In: *Hymes, D (ed) Language in Culture and Society*. Harper and Row, New York, 1964, pp 36–39. Digitized: 21.02.2008. ISBN: 0060430303, 9780060430306.
15. HOUSE, J. Politeness in Germany? In: *Politeness in Europe. Multilingual Matters*, Hickey L, Stewart M (eds) . Clevedon: Multilingual Matters, 2005, pp 13–29.

În limba germană:

16. BREHMER, B., GOLUBOVIĆ B. Eine kontrastive Analyse der Strukturen komparativer Phraseologismen im Serbischen und Deutschen. In: *Fundamenta linguisticae I*. Wrocław, Dresden, 2007, S. 359–371.
17. HÎRBU, S. Modalități de reprezentare lingvistică a dimensiunilor culturale. În: *Intertext*. N2, 2022, 60, anul 16, pp. 57-69. ISSN 1857-3711 / e-ISSN 2345-1750.
18. HOFSTEDE, G. *Interkulturelle Zusammenarbeit: Kulturen - Organisationen -Management*. Aus dem Engl. von Nadia Hasenkamp und Anthony Lee. Wiesbaden: Gabler, 1993 ISBN 978-3-409-13157-5. (eBook) DOI 10.1007/978-3-322-90037-1. [citât 12.05.2022]. Disponibil: https://books.google.md/books?id=wsvxBgAAQBAJ&printsec=copyright&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
19. HUMBOLDT, W. von: *Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues und ihren Einfluss auf die geistige Entwicklung des Menschengeschlechts*. Berlin: Dümmler 1836. 511 p. Standort München, Bayerische Staatsbibliothek -- Res/4 L.gen. 12 pd (GND: 118554727) Disponibil: <https://www.digitale-sammlungen.de/de/view/bsb10904366?page=5>
20. WORBS, E. *Theorie und Praxis der slawisch-deutschen Phraseographie*. Mainz: Liber Verlag, 1994, S. 238. ISBN: 3-88308-061-6, 978-3-88308-061-1.

În limba rusă:

21. КРАСНЫХ, В.В. *Этнопсихолингвистика и лингвокультурология* [Текст]: лекц. курс / В. В. Красных. Москва: Гнозис, 2002, 284 с. ISBN 5-94244-009-3.
22. МАСЛОВА, В.А. *Когнитивная лингвистика: Учебное пособие* / В. А. Маслова. Минск: ТетраСистемс, 2004, 256 с. ISBN 985-470-165-4.
23. МАСЛОВА, В.А. *Лингвокультурология: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений*. Москва: Издательский центр «Академия», 2001, 208 с. ISBN 5-7695-0745-4.
24. ОГОЛЬЦЕВ, В.М. *Устойчивые сравнения в системе русской фразеологии*. Изд. 2-е, испр. И доп. Москва: Либроком, 2015, 192 с. ISBN 978-5-397-05045-6.
25. СТЕПАНОВ, Ю.С. *Константы: Словарь русской культуры. Опыт исследования* / Ю.С. Степанов. Москва: Языки славянской культуры, 1997, 825 с. ISBN 5-88766-057-0
26. УОРФ, Б. Л. *Отношение норм поведения и мышления к языку. //Зарубежная лингвистика*. I: Пер. с англ. / Общ. ред. В.А. Звегинцева и Н.С. Чегодамова. Москва: Издательская фирма «Прогресс», 1999, с. 57-105 / 308 с. ISBN 5-01-004647-4.
27. ХРОЛЕНКО, А.Т. *Теория языка: учебное пособие* [Текст] / А.Т. Хроленко, В.Д. Бондалетов; под ред. В.Д. Бондалетова. Москва: Флинта: Наука, 2004, 512 с. ISBN 5-89349-583-7.

Dictionare:

28. Dicționar de Filozofie și Bioetică. Teodor N. Țirdea, Petru V. Berlinschi, Anatol I. Eșanu, Didina U. Nistoreanu, Vitalie I. Ojovanu. Chișinău: CEP Medicina, 2004, 441 p. ISBN 9975-907-33-4.
29. BIDU-VRÂNCEANU, A., CĂLĂRAȘU, C., IONESCU-RUXĂNDIOIU, L., MANCAȘ, M., PANĂ-DINDELEGAN, G. 31. *Dicționar general de științe ale limbii*. București: Editura Științifică, 1997, 403 p. ISBN: 973-44- 0229-3.

LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI

Articole în reviste științifice:

1. HÎRBU, Stella. Considerații privind caracterul arbitrar vs non-arbitrar al semnului lingvistic. În: *Philologia*. 2023, nr. 1(319), pp. 101-113. ISSN 1857-4300. DOI: 10.52505/1857-4300.2023.1(319).09. Disponibil: https://ifr.md/reviste/Philologia_nr1_2023.pdf
2. HÎRBU, Stella. Modalități de reprezentare lingvistică a dimensiunilor culturale. În: *Intertext*. N2, 2022, 60, anul 16, pp. 57-69. SSN 1857-3711 / e-ISSN 2345-1750.
3. HÎRBU, Stella. Note privind structura și semantica construcțiilor comparative cu elementul „ca” în limbile română, germană, rusă. In: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Umanistice)*. 2011, nr. 10(50), pp. 57-61. ISSN 1811-2668. Disponibil: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/19289
4. HÎRBU, Stella. Structuri comparative metaforice cu elementul „ca”. În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Umanistice)*. 2007, nr. 10, pp. 120-121. ISSN 1811-2668. Disponibil: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/7291

Articole în lucrările conferințelor și altor manifestări științifice:

Articole în lucrările conferințelor și altor manifestări științifice:

5. HÎRBU Stella. Prezența motivării în frazeologia românească. În: *Probleme de Filologie: Aspecte Teoretice și Practice*, Ediția a III-a: Conferința științifică națională din 9 decembrie 2016, Bălți, USARB, 2017, pp. 325-331. ISBN 978-9975-9904-9-3. Disponibil: http://catalog.bnrm.md/opac/bibliographic_view/891241;jsessionid=B6266735985E8314A80C5F2B91029F74
6. HÎRBU Stella. Этнокультурная специфика образных сравнений. În: *Многокультурная языковая коммуникация в условиях поликультурного общества*. Сб. науч. тр. Kazan State University of Culture, Kazan 2020, pp. 269-275, ISBN: 978-5-9960-0118-7
7. HÎRBU, Stella. Comparative Phraseologisms in der interkulturellen Kommunikation. In: *Probleme de filologie: aspecte teoretice și practice*. Ediția 8. 2022. Bălți. pp. 222-229. ISBN 978-9975-161-21-3. Disponibil: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/176927
8. HÎRBU, Stella. Promoting linguistic diversity and intercultural dialog in Europe. În: *Business lingua – relevant problems of foreign language teaching and multilingualism*. Ediția 2. 2022. Svishtov, Bulgaria. pp. 56-64. ISSN 2815-3022. Disponibil: <https://dlib.unisvishtov.bg/handle/10610/4703>
9. HÎRBU, Stella. О важности культурного компонента в процессе изучения иностранных языков. In: *Multilingvism și Interculturalitate în Contextul Globalizării*. Ed. 3, 27 mai 2022, Chișinău. Chișinău: Serviciul Editorial-Poligrafic al ASEM, 2023, Ediția 3, pp. 50-60. DOI: 10.53486/9789975147835.04. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/177748
10. HÎRBU, Stella. Устойчивые сравнения как способ презентации культурного многообразия. In: *Știință, educație, cultura*. Vol.2. 2015. Comrat. pp. 37-39. ISBN 978-9975-83-001-0. Disponibil: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/160907
11. HÎRBU, Stella. Языковые средства реализации культурной коннотации: лингвокультурологический аспект исследования. In: *Probleme de filologie: aspecte teoretice și practice*. Ediția 7. 2021. Bălți. pp. 67-71. ISBN 978-9975-46-539-7. Disponibil: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/149635
12. ХЫРБУ, Стелла. Лингвокультурные особенности образной лексики, характеризующей качества и аспекты жизнедеятельности человека. In: *Probleme de filologie: aspecte teoretice și practice*. Ediția 6. 2020. Bălți. pp. 179-187. ISBN 878-9975-3382-8-8. Disponibil: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/142515
13. ХЫРБУ, Стелла. Лингвокультурный аспект образной лексики, представляющей концептосферу «человек». In: *Probleme de filologie: aspecte teoretice și practice*. Ediția 4. 2018. Balti, Republic of Moldova. pp. 65-72. ISBN 978-9975-3225-9-1. Disponibil: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/127767
14. ХЫРБУ, Стелла. Лингвокультурологический аспект устойчивых сравнений. In: *Știință, educație, cultură*. Vol.2. 2017. Comrat. pp. 48-49. ISBN 978-9975-83-041-6. Disponibil: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/73494
15. ХЫРБУ, Стелла. Этнокультурная коннотация в семантике образных сравнений. In: *Probleme de filologie: aspecte teoretice și practice*. Ediția 5. 2019. Balti, Republic of Moldova. pp. 98-104. ISBN 978-9975-3316-6-1. Disponibil: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/131894

ADNOTARE

Hîrbu Stella. STRUCTURI COMPARATIVE CU ELEMENTUL „CA” ÎN LIMBILE ROMÂNĂ, RUSĂ ȘI GERMANĂ (studiu contrastiv-tipologic și etnolingvistic), teză de doctor în filologie, specialitatea 621.01, Chișinău, 2023

Structura tezei: adnotările în limbile română, rusă și engleză, lista abrevierilor, introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 408 titluri, 165 pagini text de bază, 24 figuri, 28 tabele, declarația privind asumarea răspunderii și CV-ul autorului.

Cuvinte-cheie: limbă, cultură, tablou lingvistic al lumii, concept, context cultural, conotație culturală, motivație semantică, etnolingvistică, comparație, structuri comparative stabile, comparat, baza comparației, comparant, imagine.

Scopul lucrării rezidă în identificarea valorilor semantice și a rolului structurilor comparative stabile la modelarea tabloului lingvistic al lumii, precum și relevarea atât a trăsăturilor comune, cât și a particularităților etnolingvistice în exprimarea relațiilor comparative privind aspectul exterior al omului în limbile română, rusă, germană.

Obiectivele cercetării sunt axate pe identificarea și analiza particularităților lexico-semantice ale structurilor comparative stabile cu elementul „ca” în limbile română, rusă și germană din perspectiva contrastiv-tipologică și etnolingvistică; selectarea materialului faptic pentru formarea unui corpus reprezentativ de unități în cauză privind aspectul exterior al omului în cele trei limbi; descrierea naturii logice și lingvistice a comparației, identificarea funcției cumulative a structurilor comparative care fixează experiența vorbitorilor nativi, precum și analiza componentei lexicale, figurative a structurilor comparative, în limbile română, rusă și germană, pentru a descrie aspectul exterior al omului.

Noutatea științifică a lucrării rezidă în faptul că pentru prima dată este efectuată o analiză a unităților lexicale în cauză în trei sisteme lingvistice (român, rus și german), prin combinarea unei varietăți de aspecte etnolingvistice, cognitive, semantice și lexicale, care a scos în evidență aspecte comune și conținutul pregnant etnocultural al acestora, legătura cu mentalitatea, cultura, istoria și modul de viață al membrilor celor trei etnoculturi.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante în teză constau în *identificarea* valorilor semantice și a rolului structurilor comparative stabile în modelarea viziunii lingvistice asupra lumii, *ceea ce a condus la elaborarea* unui corpus reprezentativ privind aspectul exterior al omului, în cele trei limbi, însoțit de comentarii de ordin etnolingvistic și la clasificarea unităților în cauză după 12 câmpuri lexico-semantice, *fapt ce a permis relevarea* atât a similitudinilor, cât și a particularităților etnolingvistice în exprimarea relațiilor comparative referitoare la aspectul exterior al omului, în cele trei sisteme lingvistice.

Semnificația teoretică a investigației constă în sinteza principalelor teorii și concepții privind noțiunile *comparație, structura comparativă stabilă, tablou lingvistic al lumii*; corelația și interacțiunea dintre *limbă și cultură*. Importanța teoretică rezidă în faptul că rezultatele studiului vor contribui la completarea cunoștințelor existente privind particularitățile lexico-semantice și etnolingvistice ale structurilor comparative stabile în limbile română, rusă și germană.

Valoarea aplicativă. Având caracter interdisciplinar, rezultatele lucrării vor putea fi utilizate în lexicografie, la cursurile și orele practice de predare a limbilor rusă, română și germană, lingvistică generală, culturologie și etnolingvistică, la cursurile speciale de lingvistică contrastiv-tipologică, precum și în cadrul cursurilor de traducere și interpretare a textelor.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele științifice au fost expuse în comunicările prezentate în cadrul conferințelor științifice naționale și internaționale axate pe problematica în cauză și implementate în cadrul cursurilor universitare: „Istoria culturii și civilizația germană”, „Limba germană B 1- 4” „Limba germană și comunicare de specialitate I / II” care contribuie la formarea și dezvoltarea competențelor socio-culturale. Tema abordată se regăsește în 15 publicații ale autoarei.

АННОТАЦИЯ

Хырбу Стелла. СРАВНИТЕЛЬНЫЕ СТРУКТУРЫ С ЭЛЕМЕНТОМ «КАК» В РУМЫНСКОМ, РУССКОМ И НЕМЕЦКОМ ЯЗЫКАХ (контрастивно-типологическое и этнолингвистическое исследование), кандидатская диссертация по филологии, специальность 621.01, Кишинев, 2023 г.

Структура диссертации: аннотации на румынском, русском и немецком языках, список сокращений, введение, 3 главы, общие выводы и рекомендации, библиографию из 408 наименований, 165 страниц основного текста, 24 диаграмм, 28 таблиц, декларация об ответственности и резюме автора.

Ключевые слова и ключевые фразы: язык, культура, языковая картина мира, концепт, культурный контекст, культурная коннотация, семантическая мотивация, этнолингвистика, сравнение, устойчивые сравнительные конструкции, субъект сравнения, основание сравнения, объект сравнения, образ.

Цель исследования заключается в выявлении семантических значений и роли устойчивых компаративных структур в формировании языковой картины мира, а также выявлении как общих черт, так и этнолингвистических особенностей в выражении сравнительных отношений касательно внешнего облика человека в румынском, русском и немецком языках.

Задачи исследования сосредоточены на выявлении и анализе лексико-семантических особенностей устойчивых сравнительных конструкций с элементом «как» в румынском, русском и немецком языках с позиций контрастивно-типологического и этнолингвистического подхода; подбор фактического материала для формирования репрезентативного корпуса рассматриваемых единиц относительно внешнего облика человека в трех языках; описание логической и лингвистической природы сравнения, выявление кумулятивной функции сравнения, закрепляющей опыт носителей языка, а также анализ лексического, образного компонента сравнительных структур в румынском, русском и немецком языках для описания внешнего облика человека.

Научная новизна работы заключается в том, что впервые анализ устойчивых сравнительных конструкций трех языковых систем (румынской, русской и немецкой) проводится путём комплексного сочетания целого ряда аспектов (этнолингвистических, когнитивных, семантических и лексических), что позволило выявить общие аспекты и выраженное этнокультурное содержание устойчивых сравнительных конструкций, их связь с менталитетом, культурой, историей и образом жизни представителей трех этнокультур.

Полученные результаты, способствующие решению важной научной проблемы в диссертации, заключаются в *выявлении* семантических значений и роли устойчивых сравнительных структур в формировании языковой картины мира, что *привело к* разработке репрезентативного корпуса относительно внешнего аспекта человека, на трех языках, сопровождаемый этнолингвистическими комментариями, а также к классификации рассматриваемых единиц по 12 лексико-семантическим полям, что *позволило выявить* как сходства, так и этнолингвистические особенности в выражении сравнительных отношений касательно внешнего облика человека, в трёх языковых системах.

Теоретическая значимость исследования заключается в синтезе основных теорий и концепций, касающихся понятия картины мира; соотношения и взаимодействия языка, мышления и культуры. Результаты исследования способствуют пополнению существующих знаний о лексико-семантических и этнокультурных особенностях устойчивых сравнительных конструкций в румынском, русском и немецком языках.

Прикладная ценность исследования. Результаты данного исследования могут быть использованы в лексикографии, в курсах и практических занятиях по преподаванию русского, румынского и немецкого языков, общему языкознанию, культурологии и этнолингвистике, в спецкурсах по контрастивно-типологической лингвистике, а также в курсах по письменному и устному переводу.

Внедрение научных результатов. Научные результаты исследования были представлены в докладах на национальных и международных научных конференциях, посвящённых рассматриваемой проблематике, и внедрены в университетские курсы: «История немецкой культуры и цивилизации», «Немецкий язык В 1 - 4», «Немецкий язык и деловая коммуникация I / II», способствующие формированию и развитию социокультурных компетенций. Данная тема освещена в 15 публикациях автора.

ANNOTATION

Hirbu Stella. COMPARATIVE STRUCTURES WITH THE ELEMENT „AS” IN ROMANIAN, RUSSIAN AND GERMAN LANGUAGES (contrastive-typological and ethnolinguistic study), PhD thesis in philology, specialty 621.01, Chisinau, 2023

Thesis structure: annotations in Romanian, Russian and English, a list of abbreviations, an introduction, 3 chapters, general conclusions and recommendations, a bibliography of 408 titles, 165 pages of basic text, 24 figures, 28 tables, a declaration of responsibility and the author's CV.

Key words: language, culture, linguistic picture of the world, concept, cultural context, cultural connotation, semantic motivation, ethnolinguistics, comparison, stable comparative structures, tenor, tertium comparationis, vehicle, image.

The aim of the research lies in the identification of semantic values and the role of stable comparative structures in shaping the linguistic picture of the world, as well as revealing both common features and ethnolinguistic peculiarities in the expression of comparative relations regarding the external appearance of man in the Romanian, Russian and German languages.

The objectives of the research are focused on the identification and analysis of the lexical-semantic peculiarities of stable comparative structures (similes) with the element „as”, in Romanian, Russian and German, emphasising a contrastive-typological and ethnolinguistic approach; selecting relevant data to create a comprehensive corpus of linguistic units under study that describe the physical appearance of individuals in these three languages; elucidating the logical and linguistic nature of comparison, exploring the cumulative function of these comparative structures in capturing the experiences of native speakers and analysis of the lexical, figurative component of comparative structures across Romanian, Russian and German languages in the context of describing human external appearance.

The scientific novelty of the work lies in the fact that, for the first time, an analysis of stable comparative structures (similes) within the three linguistic systems (Romanian, Russian and German) is carried out by combining a variety of ethnolinguistic, cognitive, semantic, and lexical aspects, which revealed common aspects and their meaningful ethnocultural content, the connection with the mentality, culture, history, and way of life of the members of the three ethnocultures.

The results obtained that contribute to the solution of an important scientific problem in the thesis consist in the *identification of semantic values* and the role of stable comparative structures in shaping the linguistic worldview, which *led to the development* of a representative corpus regarding the physical appearance of individuals, in the three languages, accompanied by ethnolinguistic comments, and to the proposed classification of the units into 12 lexical-semantic fields *which facilitated the revelation* of both similarities and distinctive ethnolinguistic characteristics in how comparative relationships concerning human physical appearance are expressed within the three linguistic systems.

The theoretical significance of the investigation lies in the synthesis of the main theories and conceptions concerning the notion of world picture; correlation and interaction between language, thought and culture. The theoretical significance lies in the fact that the results of the study contribute to the completion of the existing knowledge on lexico-semantic and ethnocultural peculiarities of stable comparative structures in Romanian, Russian and German.

Application value. The results of this cross-disciplinary research have applications in various fields such as lexicography, educational settings for Russian, Romanian, and German languages, general linguistics, cultural studies, ethnolinguistics, courses focusing on comparative linguistic analysis, and courses of translation and interpretation.

Implementation of scientific results. The scientific results of the study have been presented within the national and international scientific conferences focused on the issue in question and implemented within the university courses: “History of German culture and civilization”, “German language B 1-4”, “German language and specialised communication I/ II” which contribute to the development of socio-cultural competences. The topic is covered in 15 publications of the author.

HÎRBU STELLA

**STRUCTURI COMPARATIVE CU ELEMENTUL „CA”
ÎN LIMBILE ROMÂNĂ, RUSĂ ȘI GERMANĂ
(studiu contrastiv-tipologic și etnolingvistic)**

**621.01. Lingvistică generală; filosofia limbajului; psiholingvistică;
lingvistică informatizată**

Rezumatul tezei de doctor în filologie

Aprobat spre tipar: 26.10.2023

Formatul hârtiei 60x84 1/16

Hârtie offset. Tipar offset

Tiraj: 30 ex

Coli de tipar: 2,78

Comanda nr. 53

Departamentul editorial-poligrafic al
Academiei de Studii Economice din Moldova,
str. Bănulescu Bodoni 59, Chișinău, MD-2005, Republica Moldova